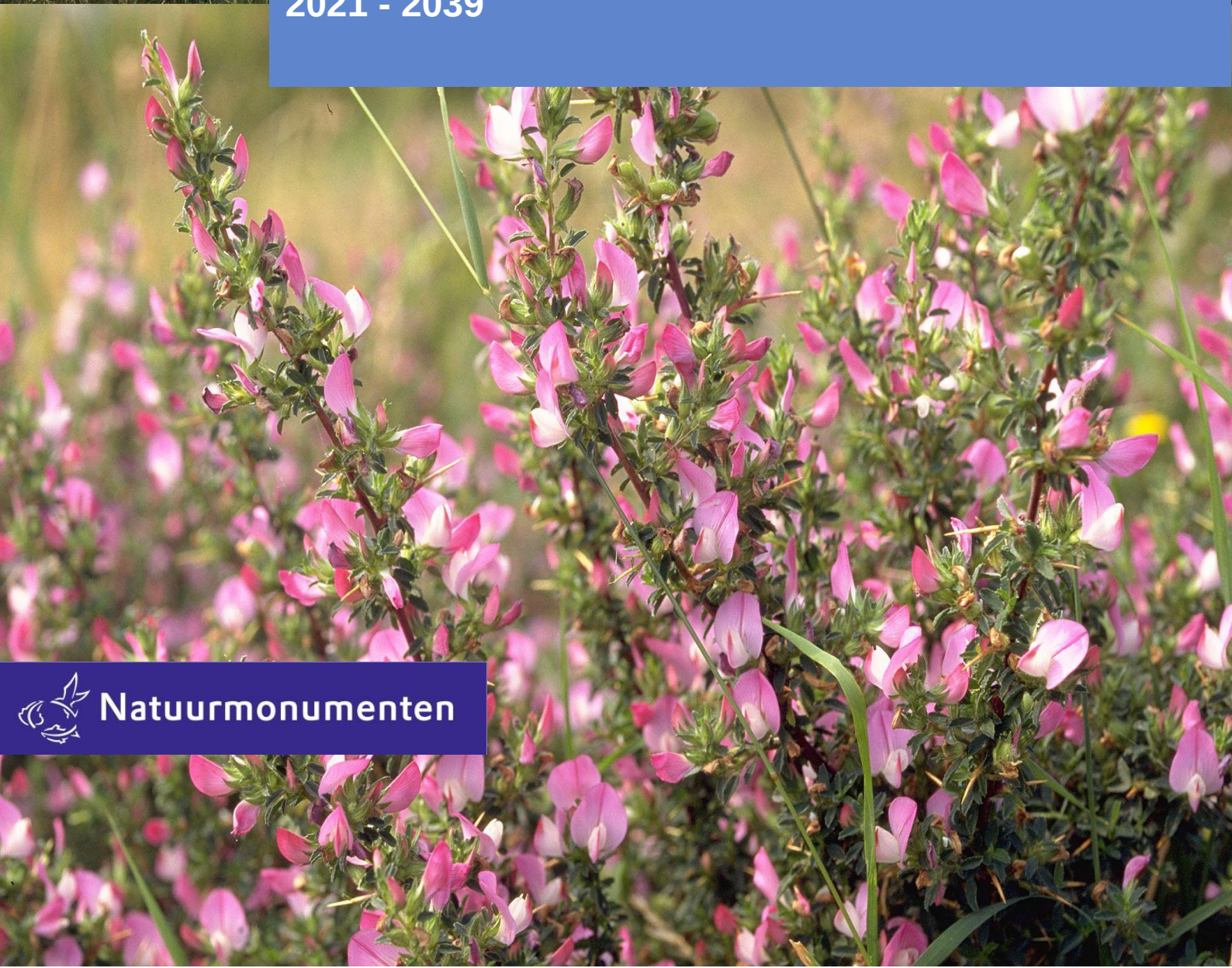

**Gebiedsvisie Oudemirdumerklif en Rijsterpolder
2021 - 2039**

Natuurmonumenten

'Een van de mooiste en interessantste plekjes van ons vaderland', zo omschreef Jac. P Thijsse het Oudemirdumerklif na zijn eerste bezoek in 1912. In die tijd beukten tijdens zuidwesterstormen de hoge golven van de Zuiderzee nog tegen de loodrechte klifwand aan. Inmiddels is er veel veranderd. De Zuiderzee is IJsselmeer geworden en zelfs bij de ruigste weersomstandigheden reikt het water niet meer tot aan het klif. Het zandstrand tussen meer en klif is veranderd in een grasland. Mooi en interessant is het gebied echter nog altijd. Het grasland staat in juni vol orchideeën, de klifwand herbergt een kolonie oeverzwaluwen en in de schemering kan je zomaar een das tegenkomen. En dan is er nog het schitterende uitzicht over het weidse IJsselmeer. Voor velen is een vakantie in Gaasterland niet compleet zonder een keer vanaf het uitzichtpunt naar de einder te hebben getuurd.

Het schilderachtige landschap van Gaasterland is gevormd door de ijstijden en de Zuiderzee, maar zeker ook door de mensen die er woonden en wonen. Dankzij het graven van poelen, het opwerpen van tuunwallen en het aanplanten van houtwallen en bossen is er een enorm gevarieerd landschap ontstaan. Ook voor het behoud ervan nemen de mensen van Gaasterland een centrale rol in.

Samen met enthousiaste pachters met oog voor natuur willen we de diversiteit aan dieren en planten in onze gebieden vergroten. Bij ontwikkelingen die het landschap bedreigen, zoals de zandwinning in het IJsselmeer, trekken we samen op met de bewoners in de streek. Daarnaast willen we er samen met partners in de omgeving voor zorgen dat de vele bezoekers op een natuurvriendelijke manier maximaal kunnen genieten van al het moois dat Gaasterland te bieden heeft.

Enit Scholtens
Gebiedsmanager Friesland

Deze gebiedsvisie ' ,
is vastgesteld door de landsdeelmanager Noord & Oost Nederland
Dhr. J.A.W. Bisschops,

Managementsamenvatting

In het open vlakke landschap van de provincie Fryslân is de landstreek Gaasterland een vreemde eend in de bijt. Het is hier glooiend en bosrijk en de bodem bestaat niet uit klei of veen maar grotendeels uit voedselarm zand. Natuurmonumenten beheert in Gaasterland drie natuurgebieden: het Lycklamabos, het Oudemirdumerklif en de Rijsterpolder. Deze gebiedsvisie behandelt deze laatste twee gebieden.

IJstijdverleden

Het heuvelachtige landschap van Gaasterland is ontstaan in de Saalien-ijstijd toen het landijs als een bulldozer grond en stenen voor zich uitschoof. Het Oudemirdumerklif ligt op zo'n keileembult. De lager gelegen Rijsterpolder ontstond juist na de ijstijd toen het smeltende ijs een dal in het landschap sleet. Daarnaast is het verleden van beide gebieden ook verbonden met de zee. De Zuiderzee sloeg de stuwwal af tot een steile klifwand en liet bij overstromingen een kleilaag achter in het oude smeltwaterdal.

Bijna honderd jaar beheer

Na een bezoek van Jac. P. Thijsse in 1912 was de aandacht van Natuurmonumenten voor het Oudemirdumerklif gewekt. In 1927 was het klif een van de eerste aankopen die Natuurmonumenten in Friesland deed. Niet veel later maakte de Afsluitdijk een einde aan de Zuiderzee. De gereguleerde waterstand in het IJsselmeer maakte een einde aan de spectaculaire afslag van de klifhelling. Het Oudemirdumerklif was een fossiel klif geworden. De geschiedenis van Natuurmonumenten met de Rijsterpolder is nog maar net begonnen. In 2004 verkreeg de vereniging deze tussen de Rijsterpolder en de Wyldemerk liggende landbouwpercelen uit een nalatenschap.

Dassen en grasklokjes

Het gevarieerde landschap biedt thuis aan veel verschillende dieren en planten. Zandplanten die elders in Friesland zeldzaam zijn, zoals grasklokje en zandblauwtje bespikkelen de zandige klifhelling met hemelsblauwe vlekjes. Een steil deel biedt een kolonie oeverzwaluwen nestgelegenheid. In het voorjaar, als meidoorn en brem uitbundig bloeien hoor je overal het concert van tuinfluiters, kneutjes en grasmussen. 's Avonds scharrelen door de weilanden bovenaan de klifhelling dassen, waarvan er zich in ons gebied twee burchten bevinden.

Klifhelling

De klifhelling is de parel van de bezittingen van Natuurmonumenten in Gaasterland. De geologische oorsprong ervan is niet alleen uniek in Nederland, maar ook in de rest van de wereld. Nadat de beukende golven van de Zuiderzee verdwenen grepen bomen en struiken een kans op de klifhelling. Om de geologische geschiedenis van het klif blijvend zichtbaar te laten zijn, is het beheer van Natuurmonumenten erop gericht om minstens de helft van de klifhelling struik- en boomvrij te houden. De komende tijd zullen we ons beheer hierop intensiveren.

Groen strand

Een ander bijzonder element van het natuurgebied is het aan het IJsselmeer grenzende Groene Strand. De blauwe zeedistels die Thijsse er vond hebben plaats gemaakt voor rietorchissen en kruisdistels. We willen het open karakter van dit bloemrijke grasland behouden en opschietende bomen en struiken verwijderen. De overgang naar het IJsselmeer, die nu gemarkeerd wordt door een basaltblokje willen we minder scherp maken door stapsgewijs de stenen beschoeiing te verwijderen. Dit versterkt het natuurlijke karakter van de oever en zorgt ervoor dat bij hoge waterstanden zand op het grasland terecht komt. Dit komt de stroomdalflora ten goede.

Natuurinclusieve landbouw

Bovenaan de klifhelling en in de Rijsterpolder vindt landbouw plaats. Op sommige percelen is het agrarisch gebruik de afgelopen jaren geëxtensiverend en we willen deze ontwikkeling doorzetten. Aan de bovenkant van het klif komt een strook kruiden- en faunarijke graslanden, waarop geen mest wordt uitgereden. Zo voorkomen we ook dat de klifhelling als gevolg van de instroom van voedingsstoffen verder verrijkt.

De Rijsterpolder willen we de komende jaren samen met een agrarische partner inrichten tot een gebied van kruiden- en faunarijke weilanden en akkers met meer geleidelijke overgangen tussen land en water. Het blijft een landbouwgebied, maar met meer oog voor biodiversiteit.

Bij het historische boerenlandschap in Gaasterland horen ook diverse kleine landschapselementen als houtwallen, tuunwallen en poelen. Naast zorgvuldig onderhoud van de kleine landschapselementen die nu aanwezig zijn, versterken we het cultuurhistorische landschap door de aanleg van enkele nieuwe elementen.

Gaasterland beleven

Het Oudemirdumerklif met haar weidse uitzicht op het IJsselmeer vormt een belangrijke trekpleister in deze toeristische streek. We geven het uitzichtpunt een facelift zodat je behalve het IJsselmeer ook de

steile klifhelling goed kan zien. We waken ervoor dat het uitzicht over het IJsselmeer niet wordt aangetast. Bij het verzet tegen initiatieven die dit vrije uitzicht bedreigen trekken we samen op met de Gaasterlandse bevolking.

Onze gebieden zijn het best wandelend te beleven. Bij het toegangspad naar het Oudemirdumerklif doen we aanpassingen zodat fietsers en wandelaars geen hinder meer van elkaar ondervinden. Met onze partners in de streek werken we mee aan nieuwe wandelroutes, bijvoorbeeld door de Rijsterpolder. We streven naar doorgaande routes die natuurgebieden via particuliere en agrarische gronden met elkaar verbinden. Nieuwe wandelroutes moeten gepaard gaan met natuurherstelmaatregelen binnen en buiten onze terreinen, zodat het Gaasterlandse landschap nóg rijker en aantrekkelijker wordt.

Uitzicht vanaf het Oudemirdumerklif (Roelof Bos).

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1 Oudemirdumerklif en Rijsterpolder	6
1.1 Afbakening gebiedsvisie	6
1.2 Inleiding	6
1.3 Ontstaansgeschiedenis	6
1.4 Beschrijving terreinen	7
1.5 Status van de gebieden	8
2 Huidige waarden van de terreinen	12
2.1 Geologie	12
2.2 Cultuurhistorie	12
2.3 Flora en fauna	15
2.4 Natuurbeleving en recreatie	16
3 Ontwikkelingen tot nu toe	17
3.1 Beheer Oudemirdumerklif	17
3.2 Beheer graslandpercelen bovenop de stuwwal	18
3.3 Beheer landschapselementen	18
3.4 Beheer invasieve exoten	19
3.5 Beheer Rijsterpolder	19
3.6 Landschappelijke ontwikkelingen	19
4 Kansen en knelpunten	20
5 Toekomstvisie	25
5.1 Kernwaarden	25
5.2 Speerpunten	27
6 Geraadpleegde literatuur	32
Bijlagen	34
Bijlage 1 Ambitie Oudemirdumerklif	35
Bijlage 2 Ambitie Rijsterpolder	37
Bijlage 3 Toetsbare doelen	40
Bijlage 4 Uitwerking beheer per beheertype	48
Bijlage 5 Doelstellingen Natura 2000 IJsselmeer	50
Bijlage 6 Hoogtekaart Rijsterpolder	53
Bijlage 7 Bodemkaart Rijsterpolder	54
Bijlage 8 Archeologische kaart	55
Bijlage 9 Monitoringsplan	56
Colofon	58

1 Oudemirdumerklif en Rijsterpolder

De landstreek Gaasterland vormt in het open, vlakke landschap van Fryslân een vreemde eend in de bijt. Het zuiden van de provincie is heuvelachtig met voor Friese begrippen veel bos. Natuurmonumenten beheert drie gebieden in Gaasterland: het Lycklamabos, het Oudemirdumerklif en de Rijsterpolder. In totaal beheert Natuurmonumenten in Gaasterland 187 hectare.

Oudemirdumerklif in september 1928 (Archief Natuurmonumenten).

1.1 Afbakening gebiedsvisie

Voor alle terreinen die Natuurmonumenten in beheer heeft, stelt de organisatie gebiedsvisies op. Hierin worden het toekomstige beheer en inrichtingsmaatregelen beschreven. Een gebiedsvisie beslaat een periode van achttien jaar en wordt om de zes jaar tussentijds geëvalueerd door middel van een kwaliteitstoets. Deze gebiedsvisie behandelt het Oudemirdumerklif en de Rijsterpolder. Voor het Lycklamabos is in 2008 een visie opgesteld, die een looptijd heeft tot 2026. In 2026 zal Natuurmonumenten dan een gebiedsvisie voor de gehele planeenheid Gaasterland opstellen, die zowel zal bestaan uit de nieuw te ontwikkelen visie voor het Lycklamabos als deze gebiedsvisie voor het Oudemirdumerklif en de Rijsterpolder.

1.2 Inleiding

Het Oudemirdumerklif ligt net ten zuiden van het dorp Oudemirdum aan de rand van het IJsselmeer. Mede dankzij privéscheningen lukte het Natuurmonumenten om in 1927 voor vijftuizend gulden een eerste aankoop van 7

hectare te doen. Begin jaren '30 wist Natuurmonumenten nog meer grond aan te kopen, zodat in 1933 de hele klifhelling in eigendom van de vereniging was. Momenteel beslaat ons eigendom een gebied van 25,6 hectare. Hiertoe behoren naast de klifhelling en het groene strand ook enkele verpachte graslanden aan de bovenkant van het klif. Bovenaan het klif beheren we ook enkele landschapselementen: drinkdobben, houtwallen en tuinwallen. De Rijsterpolder bestaat uit 63 hectare aan landbouwgebied dat we in 2004 uit een erfenis hebben verkregen. Er lopen gesprekken met de provincie Fryslân voor een kavelruil waarbij we de gebieden ten noordwesten van de Leise Leane worden verruild voor percelen die een verbinding vormen tussen het gebied van Natuurmonumenten en de Wyldemerk van Staatsbosbeheer.

1.3 Ontstaansgeschiedenis

Het heuvelachtige landschap van Gaasterland is ontstaan in de Saalien-ijstijd (238.000 tot 126.000

jaar geleden), toen grote gletsjers over Nederland schoven. Het ijs nam vanuit Scandinavië allerlei materiaal mee naar Nederland, zoals zwerfkeien, grind en leem. Langs de randen van de gletsjertongen stuwde het ijs dit keileem op tot grote bulten, die na de ijstijd achterbleven. Deze keileemrijke stuwwallen zijn een zeldzame landschapsvorm die behalve in Gaasterland ook voorkomt op de Hoge Berg van Texel, Wieringen, het Hoge Land van Vollenhove, Urk en de omgeving van Winschoten, Onstwedde en Schildwolde. In onze buurlanden komt dit landschapstype niet voor.

De Rijsterpolder was tijdens het Saalien een smeltwaterdal. Onder het dikke pakket landijs stroomde het smeltwater weg en schuurde zo een laagte uit.

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (115.000 – 11.900 jaar geleden) bereikte het landijs Nederland niet. Door de lage zeespiegelstand stond de Noordzee droog. Vanuit deze poolwoestijn waaide een enorme hoeveelheid zand het huidige Nederland in. Ook de keileemheuvels van Gaasterland raakten bedekt met een dekzandlaag.

Na het Weichselien warmde het klimaat op en met het smelten van het ijs won de zee steeds meer terrein. Na enkele grote overstromingen ontstond in de Middeleeuwen tussen Holland en Friesland een grote binnenzee. Deze Zuiderzee beukte tijdens zuidwesterstormen met grote kracht op de Gaasterlandse kust, waardoor hier steile loodrechte wanden ontstonden. Eén hiervan is het Oudemirdumerklif. Met het stijgen van de zeespiegel overstroomde het gebied van de Rijsterpolder na de laatste ijstijd regelmatig. In de bodem is dit nog terug te zien aan een laag zeeklei van 15 tot 40 centimeter dik.

Met het afsluiten van de Zuiderzee in 1932 is het Oudemirdumerklif een fossiel klif geworden. De eens loodrechte, onbegroeide helling is de afgelopen decennia begroeid geraakt en minder steil geworden.

1.4 Beschrijving terreinen

Oudemirdumerklif

Het Oudemirdumerklif geldt als het mooiste en best bewaarde klif van Nederland. Het ligt op de

Grasklokjes bovenaan het klif (Roelof Bos).

plek waar het water van de Zuiderzee eeuwenlang tijdens zuidwesterstormen op de keileemheuvels van Gaasterland beukte. Door het geweld van de golven is er een steile klifwand van acht meter hoog ontstaan. Met het afsluiten van de Zuiderzee in 1932 en het gereguleerde waterpeil in het IJsselmeer verdween de dynamiek in het gebied. Het klif werd fossiel. De open klifwand, waarin veel in de ijstijd aangevoerde zwerfstenen aan de oppervlakte kwamen, begroeide met bomen en struiken. Deze vormen momenteel een eldorado voor zangvogels. Het groene strand aan de voet van het klif verzoette en de zoutflora maakte plaats voor een bloemrijk grasland.

Percelen op de stuwwal

Aan de bovenrand van het klif heeft Natuurmonumenten enkele percelen in eigendom. De meeste hiervan grenzen direct aan de klifhelling, maar we hebben ook twee percelen ten zuiden van Oudemirdum die hier niet direct tegenaan liggen: een perceel bij de Hege Gerzen en een langs de Marderhoek. Deze percelen zijn verpacht en kennen een extensief agrarisch gebruik. Van oudsher kenmerkten de arme zandgronden van Gaasterland zich als een kleinschalig agrarisch landschap met kleine landschapselementen. Hoewel in de streek door intensivering veel hiervan verloren is gegaan, zijn op onze percelen nog houtwallen, tuinwallen en drinkpoelen te vinden.

Rijsterpolder en Witte Akkers

De Rijsterpolder en de Witte Akkers bevinden zich in een tijdens de ijstijd gevormd smeltwaterdal. De percelen liggen in een laagte tussen het Rijsterbos en de Elfbergen. Bovenop het dekzand zijn veen

en zeeklei afgezet, als bewijs voor het natte en regelmatig zilte verleden van deze gebieden. De Wytikersfaart ligt op de plek waar ooit een slenk door een kwelderlandschap liep.

Vermoedelijk is het gebied al sinds de Middeleeuwen al in landbouwkundig gebruik. Het huidige verkavelingspatroon dateert van zeker 150 jaar geleden en is sindsdien grotendeels ongewijzigd gebleven. Hoewel de naam Witte Akkers anders doet vermoeden bestond het gebied grotendeels uit graslanden. Vermoedelijk waren alleen de hogere percelen tegen de Leise Leane aan als akkergrond in gebruik.

Tot in de 19^e eeuw waren in het gebied enkele poelen en meertjes aanwezig die door sloten en vaarten met elkaar waren verbonden en afwaterden op de Zuiderzee. Deze watertjes zijn al lang geleden gedempt en ten behoeve van het agrarisch gebruik worden de percelen ontwaterd. Zowel de percelen in de Rijsterpolder als de Witte Akkers zijn tegenwoordig matig intensief gebruikte wei- en hooilanden.

1.5 Status van de gebieden

Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân

In 2005 werd Zuidwest Fryslân door het Rijk aangewezen als Nationaal Landschap. Het bestaat uit vier deelgebieden: het kleigebied, het veengebied, Gaasterland en de IJsselmeerkust. De Rijsterpolder ligt binnen het deelgebied Gaasterland en het Oudemirdumerklif hoort tot de IJsselmeerkust.

De unieke landschappelijke kwaliteiten voor Nationaal Landschap Zuidwest-Friesland zijn:

- schaalcontrast van zeer open naar besloten;
- middeleeuwse verkaveling, waterlopen en meren;
- reliëf in de vorm van stuwwallen en terpen.

Voor het Oudemirdumerklif en omgeving zijn vooral het schaalcontrast van gesloten naar open landschap en het reliëf als kernkwaliteiten van betekenis.

Gaasterland

Natuurgebiedenkaart

Bronnen:
© Vereniging Natuurmonumenten
© dienst Kadaster en openbare registers, Apeldoorn
© Publieke Dienstverlening op de Kaart (PDOK)

Tik hier de datum

Rijsterpolder rond 1815. Let op de – inmiddels gedempte – poelen.

Sinds de beleidswijzigingen van het Rijk in 2011 en 2012 (in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte) vormen de Nationale Landschappen geen onderdeel meer van het nationale beleid. Ze zijn nu ondergebracht bij de provincies. De intentie tot bescherming van belangrijke open ruimtes in het regeerakkoord 2017-2021 heeft nog geen vorm gekregen in nieuw beleid.

Natura 2000 IJsselmeer

Het Oudemirdumerklif is onderdeel van het Natura 2000-gebied IJsselmeer, het Europese stelsel van belangrijke natuurgebieden in de verschillende lidstaten. Voor het Natura 2000-gebied gelden instandhoudingsdoelstellingen voor zes habitattypen (zie tabel 1).

Kuiifeend (Kevin van den Hoven).

Het voor het IJsselmeergebied opgestelde beheerplan noemt de volgende verbeterdoelen:

- Vergroten beschikbaarheid van voedsel voor duikenden en visetende vogelsoorten.
- Verbetering kwaliteit en omvang rietmoeras voor broedvogels
- Verbetering kwaliteit en omvang habitattypen
- Garanderen broedgebied voor bontbekplevier en visdief op kale of schaars begroeide gronden
- Rust en ruimte garanderen door zonering van activiteiten
- Terreinbeheer graslanden richten op kempfaan en niet op kolkans, door middel van verschrallingsbeheer.

Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Het Oudemirdumerklif geldt als kerngebied voor het NNN. De Rijsterpolder is geen onderdeel van het netwerk.

Archeologisch monument

Het perceel aan de Liemerige Wei waar zich in de

Middeleeuwen een pottenbakkerij bevond (zie paragraaf 2.2), heeft op de Archeologische Monumentenkaart Nederland (AMK) de status van 'terrein van zeer hoge archeologische waarde'. De bescherming van archeologische monumenten is geregeld in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) uit 2007. Een belangrijk uitgangspunt in deze wet is dat archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem bewaard worden en dat opgraven alleen is toegestaan als behoud in de bodem onmogelijk is.

Aardkundige status

Op de Cultuurhistorische Kaart Fryslân staat het Oudemirdumerklif aangemerkt als aardkundig waardevol gebied. Hieronder verstaat men gebieden waar de bodem een bijzondere waarde vertegenwoordigt. In het Streekplan Fryslân 2007 valt het klif onder de cultuurhistorisch interessante bodembeschermingsgebieden. Het Oudemirdumerklif heeft geen landelijke status.

Doel	Habitatype	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit
Schorren en zilte graslanden (binnendijs)	H1330	-	=	=
Kranswierwateren	H3140	-	=	=
Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	H3150	-	=	=
Ruigten en zomen (moerasspirea)	H6430A	+	=	=
Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	H6430B	-	=	=
Overgangs- en trilvenen	H7140A	--	=	=

Tabel 1: Instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000-gebied IJsselmeer.

Uit: Jac. P. Thijssen, Langs de Zuiderzee, 1915.

Nu is de groote aantrekkelijkheid van Oude Mirdum het Oude Mirdumer Klif, maar om daar te komen, moet je nog heel wat dolen langs rulle zandweggetjes en over erven en landerijen. Ik weet niet, of wij wel het beste pad gekozen hebben, maar wel, dat het mij een paar winkelhaken en een paar bloedige schrammen heeft gekost, om 't beloofde land te bereiken.

Maar 't was de moeite waard. Dat Oude Mirdumer Klif is nu wel geen hooge berg – het hoogste punt is misschien een meter of zes boven het zeevlak – maar 't is stellig een van de mooiste en interessantste plekjes van ons vaderland. Het heeft naar den zeekant een steilen, loodrechten wand en die is nu werkelijk hier en daar echt rood. De zee slaat nu den oever niet zoo sterk af als vroeger, want er is ook weer beschermend paalwerk en op de zandige vlakte tusschen den voet van 't Klif en die schoeiing groeien de mooiste en grootste blauwe zeedistels, die ik ooit heb gezien. Blauwe zeedistels dicht bij 't zilte water en een meter of wat landwaarts een even rijken groei van het broertje van de blauwe prachtplant, nl. de grijze kruisdistel. Het was een groot genot, daar tusschen die planten te zitten en te zien, hoe de blauwe plant veel meer aantrekkelijkheid voor de bijen en hommels bleek te bezitten dan de grauwe.

Dozijnen oeverwaluwen vlogen af en aan, die hadden hun nesten langs den bovenrand van 't Klif, eventjes onder de graszoden, en bovenop, rondom het aardig wit-met-zwarte baak, liepen bonte kalvertjes rustig te grazen. En 't zonnetje scheen op de vale zee, al was het ook in 1912 met een onrustbarende lage barometerstand. Het beviel ons daar opperbest en het Oude Mirdumer Klif met zijn zand en leem en keien, zijn aardige planten en dieren en versteeningen, is nu een van de vele plekjes, waar ik stellig en zeker nog eens rustig een paar dagen ga studeeren.

2 Huidige waarden van de terreinen

In dit hoofdstuk gaat het over hoe het Oudemirdumerklif en de Rijsterpolder er momenteel bijliggen. Wat is er zichtbaar van de geologische en menselijke geschiedenis van de gebieden en welke kenmerkende en bijzondere dieren en planten komen er voor. Ook geeft dit hoofdstuk van recreatieve voorzieningen en zonering binnen beide natuurgebieden.

Profiel van de klifwand (Alje Zandt)

2.1 Geologie

De belangrijkste reden voor Natuurmonumenten om in 1927 het Oudemirdumerklif aan te kopen was de grote geologische waarde van het gebied. Het klif is ontstaan doordat de golven van de Zuiderzee eeuwenlang op de in de ijstijd gevormde keileembulten beukten. Het Oudemirdumerklif is niet het enige klif in Nederland dat op deze manier gevormd is. In Gaasterland waren dit naast het Oudemirdumerklif het Roode Klif en het Mirnserklif. Andere kliffen langs de Zuiderzee waren de Voorst bij Vollenhove en het klif bij Oud Valkeveen, aan de uiterste noordpunt van de Utrechtse Heuvelrug. De meeste kliffen zijn in de loop der tijd vergraven of door erosie minder zichtbaar geworden. Het Oudemirdumerklif is van alle voormalige Zuiderzeekliffen het best bewaarde. In onze buurlanden komen kliffen met een vergelijkbare ontstaansgeschiedenis als het Oudemirdumerklif niet voor.

2.2 Cultuurhistorie

Gaasterland kent een rijke en lange geschiedenis. Ook in onze gebieden zijn daar nog tal van sporen van terug te vinden.

Middeleeuwse pottenbakkerij

In het vaak kletsnatte Fryslân vormde het hoge Gaasterland voor mensen een geschikte plaats om zich te vestigen. Getuige bodemvondsten die gedateerd worden tussen 200 voor en 200 na Christus was er al in de IJzertijd bewoning rondom het huidige Oudemirdum. Ten zuiden van het dorp zijn op verschillende plekken potscherven gevonden. De leem in de bodem was geschikt voor het maken van aardewerk en in de Middeleeuwen (in de periode 1100-1400) lag er in een (tegenwoordig door Natuurmonumenten beheerd) perceel aan de Liemerige Wei, net ten noorden van het Oudemirdumerklif een kogelpottenbakkerij. In het verleden zijn hier opgravingen verricht, maar tegenwoordig laten we het bodemarchief met rust. De enige amateurarcheologen die hier mogen graven zijn de in de houtwal wonende dassen, die ook af en

toe inderdaad oude potscherven naar boven halen.

Zeeweringen

Vanaf de 16^e eeuw probeerden dijkbouwers door middel van de aanleg van houten beschoeiingen erosie van de Gaasterlandse kust tegen te gaan. Het ging om dubbele palenrijen, die door eiken dwarsbalken bij elkaar werden gehouden. In de ruimte tussen de twee palenrijen stortte men ter versteviging puin en mislukte bakstenen. Deze kustverdediging had veel onderhoud nodig, zeker nadat in de 18^e eeuw de paalworm zijn intrede had gedaan. Aan het begin van de 20^e eeuw liet het waterschap voor de kust van Oudemirdum nieuwe paalwerken aanbrengen. De restanten hiervan zijn nog altijd te zien in het IJsselmeer voor het Oudemirdumerklif.

Het onderhoud aan de palenrijen werd in de jaren '70 gestaakt. Het Wetterskip legde in 1975-1976 een basaltdijkje aan om afslag van de oever van het Oudemirdumerklif voorkomen. Aanvankelijk was het de bedoeling dat de oude palenrij en de schermhaventjes voor deze nieuwe oeverbeschoeiing zouden wijken, maar na overleg

lukte het Natuurmonumenten om deze cultuurhistorisch belangrijke elementen te behouden. We zorgt de tand des tijds ervoor dat de houten palen steeds verder afbrokkelen.

Schermhaven

Het basaltdijkje voor het Oudemirdumerklif wordt op twee plaatsen door inhammen onderbroken. De oostelijke inham is een klein haventje dat aan het begin van de 20^e eeuw is aangelegd tijdens het onderhoud aan de paalschermen. Het werkvlot en de heistelling die nodig was om de palen de grond in te drijven konden hier tijdens ruig weer veilig liggen. Ook kon via het haventje gemakkelijk nieuw onderhoudsmateriaal worden aangevoerd. Na voltooiing van de werkzaamheden bleef het schermhaventje liggen. Vissers die overvallen werden door slecht weer maakten er vervolgens dankbaar gebruik van.

Het is niet geheel duidelijk wanneer de westelijke inham werd aangelegd. Volgens de plaatselijke bevolking stonden bij dit westelijke haventje voor de oorlog enkele badhuisjes waarin gezelschappen uit de nabijgelegen Rinia State zich omkleedden om vervolgens een duik in het IJsselmeer te nemen.

Palenbeschoeiing halverwege de jaren '80

Het westelijke haventje met resten van het palenscherm.

Kleinschalig agrarisch landschap

Ooit kenmerkten kleine akkertjes van verschillende grootte en vorm het landschap. De percelen werden van oudsher door houtwallen of tuunwallen van elkaar gescheiden. De houtwallen lagen vooral in het binnenland. Dichter bij zee, waar houtige gewassen vanwege de zilte zeewind slecht wilden groeien, fungeerden de tuin- of tuunwallen als erfafscheiding. In de loop van de 19^e en 20^e eeuw kreeg de landbouw een steeds intensiever karakter en werden houtwallen geslecht, tuunwallen afgegraven en drinkpoelen dichtgegooid.

Daarnaast is het landschap van Gaasterland rijk aan bos, zoals het Rijsterbos, de Starnumanbossen en het Lycklamabos. Rijke families lieten in deze landstreek bossen aanplanten om de verarmde bevolking in de winter aan het werk te helpen. Het ging voornamelijk om eikenhakhoutbossen, waar looistoffen uit eikenschors werd gewonnen. De voormalige eikenhakhoutpercelen zijn nu uitgegroeid tot statige bossen, die vrijwel allemaal in handen zijn van natuurorganisaties.

Hoewel veel kleinschalige elementen uit het landschap verdwenen zijn, is de omgeving van het Oudemirdumerklif redelijk intact gebleven. Er

liggen nog verscheidene houtwallen en drinkpoelen en enkele jaren geleden heeft Natuurmonumenten nieuwe tuunwallen aangelegd.

Tuunwallen

Tuunwallen zijn aarden wallen van ongeveer een meter hoog en een meter breed, die dienen als erfafscheiding. Ze zijn opgebouwd van in de omgeving gestoken plaggen. Tuunwallen komen verspreid in Nederland voor op na de ijstijden achtergelaten keileembulten rondom de Zuider- en Waddenzee: de Hoge Berg op Texel, Wieringen, het Land van Vollenhove en Gaasterland. Het was hier te droog voor het aanleggen van sloten en te zout voor de aanplant van struiken, waardoor de tuunwallen een logische oplossing waren. De uitvinding van prikkeldraad maakten de tuunwallen overbodig. Momenteel zijn ze met name nog op Texel te vinden.

Kavelpatroon Rijsterpolder

De Rijsterpolder is al zeker 200 jaar landbouwkundig in gebruik, waarbij de oorspronkelijke kavelvorm grotendeels ongewijzigd is gebleven. Het gebied is een oude kwelderontginning, waarbij de Wytikkersfeart ongeveer de loop van de oude slenk volgt.

2.3 Flora en fauna

Vogels

De broedvogelbevolking van het Oudemirdumerklif bestaat voor het grootste deel uit struweelvogels die nestelen in het dichte struikgewas op de klifwand. Over het algemeen gaat het om algemene soorten, als braamsluiper, grasmus, zwartkop en fitis. Rode Lijstsoorten die voorkomen op de met struiken begroeide delen van de helling zijn ringmus en kneu. Op een plek waar de klifwand periodiek steil wordt afgestoken broeden in sommige jaren enkele tientallen paartjes oeverzwaluwen.

Het groene strand is arm aan broedvogels en herbergt alleen enkele graspieperpaartjes. In het riet aan de oever van het IJsselmeer broeden af en toe rietgors, kleine karekiet en rietzanger. De ondiepe oeverzone is van belang voor rustende en foeragerende vogels. Wanneer de waterstand van het IJsselmeer laag staat steken kleine zandbankjes boven het water uit. Aalscholvers drogen er hun vleugels en in de zomer zitten er soms reuzensterren en dwergmeeuwen op.

In het ondiepe water zoeken meerkoeten en groepen van soms honderden knobbelzwanen naar waterplanten. Waar het IJsselmeer dieper is overwinteren duikeenden zoals brilduiker en middelste zaagbek.

Dassen

Nadat rond 1920 de laatste das was doodgeschoten, was het dier uitgestorven in Gaasterland. In de jaren '60 vond een geslaagde herintroductie van deze marterachtige plaats. De das heeft zich inmiddels verspreid door heel Gaasterland en komt ook op het Oudemirdumerklif voor. Zowel bovenop het klif als in een houtwal op ons perceel aan de Liemerige Wei bevinden zich kraamburchten.

Insecten

Het bloemrijke grasland van het Oudemirdumerklif is rijk aan vlinders, waaronder groot dikkopje, zwartsprietdikkopje, bruin zandoogje, bruin blauwtje en zelfs de bedreigde argusvlinder. De zandige delen van de klifhelling zijn belangrijk voor graafbijen. Rode Lijstsoorten die er voor

komen zijn de weidebei en de variabele zandbij. De kwetsbare smalbandwespbij parasiteert op de talrijk op het klif aanwezige witvlekzandbij.

Amfibieën

De poelen bovenaan de klifhelling vormen voortplantingswateren voor diverse soorten amfibieën. De afgelopen jaren zijn er vier verschillende amfibiesoorten vastgesteld: meerkikker, heikikker, bruine kikker en rugstreeppad.

Kruisdistel.

Flora en vegetatie

De flora van het Oudemirdumerklif een mix tussen stroomdalgraslandsoorten op het groene strand en zandsoorten op de klifhelling. De flora is zeer gevarieerd. Op het groene strand van het Oudemirdumerklif komen enkele soorten voor die kenmerkend zijn voor zandige uiterwaarden. Het meest opvallend zijn geel walstro, kattendoorn, kamgras en kruisdistel. Deze soorten groeien

vooral in een brede zone tussen de moerassige IJsselmeeroever en de droge klifhelling. Dichter bij het IJsselmeer ligt een strook waar het vochtiger is. In juni vallen hier de duizenden rietorchissen op. In laagtes waar het water stagneert staan soorten als veenwortel, lidsteng en tweerijige en zwarte zegge. Aardbeiklaver en een pol melkkruid herinneren nog aan de ooit rijke zilte flora van het gebied.

Bovenaan de klifhelling kan de grond sterk uitdrogen. De soortsamengestelding bestaat hier uit soorten die goed bestand zijn tegen droogte. Planten die hier voorkomen zijn akkerhoornbloem, grasklokje, zandblauwtje, stekelbrem, klein tasjeskruid en gewoon vogelpootje. Ze staan hier vooral op open, zandige plekken.

Zwartwordende wasplaat

Paddenstoelen

Het tamelijk voedselarme en vochtige groene strand vormt een goed biotoop voor – soms zeldzame – graslandpaddenstoelen, waaronder negen verschillende soorten wasplaten. Andere Rode Lijstsoorten die hier zijn aangetroffen, zijn sikkelskorrelzwam, gele knotszwam, verblekende knotszwam, mestbreeksteeltje, blauwplaatstaalsteeltje, sterspoorsatijnzwam, somber staalsteeltje, brede aardtong, slanke

aardtong, vale schijnridderzwam, rafelige parasolzwam, kale knoflooktaailing, slanke kopergroenzwam en kleine grauwwkop.

2.4 Natuurbeleving en recreatie

Het Oudemirdumerklif is, met name in het zomerhalfjaar, een populair uitzichtpunt. Vanaf een kleine parkeergelegenheid aan de kant van de weg loopt een verhard en rolstoelvriendelijk wandelpad naar de klifrand. Vanaf hier kan je in mijmering verzonken uitkijken over het IJsselmeer. Op zomerdagen brengen soms tientallen mensen een bezoek aan het uitkijkpunt. Er staan enkele bankjes en tevens een groot informatiebord in een al lang verouderde huisstijl.

Het gebied is voor het publiek vanaf het uitzichtpunt beleefbaar, maar niet toegankelijk. Het Oudemirdumerklif herbergt een dassenburcht en vormt overdag een rustgebied voor reeën. Ook herbergt het Oudemirdumerklif een kwetsbare vegetatie die ongetwijfeld schade zou oplopen als het gebied toegankelijk zou zijn voor recreanten. Met borden geven we aan dat het terrein niet mag worden betreden. Bovendien proberen we door het tactisch aanplanten van doornige struiken het illegaal bezoek aan het klif te ontmoedigen. Toch worden regelmatig mensen aangetroffen op het niet toegankelijke gedeelte van klif.

Door promotievrijwilligers en medewerkers worden jaarlijks enkele publieksactiviteiten gehouden. Via het in Oudemirdum gevestigde bezoekerscentrum Mar en Klif worden in het voorjaar en in de zomer meerdere excursie georganiseerd, meestal onder leiding van een vrijwilliger van Natuurmonumenten. Ook het IVN houdt er jaarlijks een excursie. In 2012 is er een recreatiefolder van Gaasterland uitgekomen. Deze ligt onder andere bij Mar en Klif.

3 Ontwikkelingen tot nu toe

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de ontwikkelingen in het gebied in de afgelopen jaren. Het behandelt het beheer dat Natuurmonumenten er uitvoert en wat daarvan de effecten zijn. Ook is er in dit hoofdstuk aandacht voor externe ontwikkelingen die invloed hebben op de kwaliteit van onze gebieden.

Vrijwilligers plegen onderhoud aan een houtwal.

3.1 Beheer Oudemirdumerklif

Het beheer van de klifwand en het groene strand is gericht op het behouden van het open karakter van beide delen. Sinds het afsluiten van de Zuiderzee heeft de erosie van de klifwand een ander karakter gekregen. Terwijl golfafslag er vroeger voor zorgde dat er een loodrechte wand ontstond, betekent erosie nu dat er materiaal van de klifhelling afbrokkelt en aan de voet blijft liggen, waardoor het profiel steeds minder steil wordt. Hoe flauwer de helling wordt, hoe eenvoudiger bomen en struiken zich er kunnen vestigen. Ook het voormalige strand, waar de invloed van zout water verdwenen is, groeit zonder beheer dicht met bos.

Ons doel is om minimaal 50% van de klifhelling open/kaal te houden van bomen en struiken. Op het overige deel willen we vooral struweelvormers, zoals meidoorn, sleedoorn en brem. Dit willen we om het oorspronkelijke karakter van het klif te

behouden, maar ook om korte grazige vegetaties met de bijbehorende zandflora en insecten voldoende ruimte te geven. Bomen worden zoveel mogelijk verwijderd of afgezet om overstaanders te voorkomen. Het groene strand bestaat uit grasland met enkele solitaire struiken of kleine boomgroepen.

Om het open karakter van de klifhelling en het groene strand te handhaven voeren we de volgende beheermaatregelen uit:

Klifhelling

Onze vrijwilligers zetten op de klifhelling regelmatig struiken af om te voorkomen dat de aanwezige bomen en struiken te zeer uitdijen. Het houtige materiaal wordt versnipperd, opgevangen in een wagen en afgevoerd. Daarnaast maaien we een deel van de klifwand met trekker en maaikorf om opschot van bomen, struiken en dauwbraam tegen te gaan.

In het verleden is over de lengte van 15 meter de klifwand loodrecht afgegraven zodat het oorspronkelijke profiel weer zichtbaar werd. Ook hebben zich hier oeverzwaluwen gevestigd. Om broedgelegenheid voor deze soort te behouden steken we de klifhelling af en toe opnieuw af.

Groene strand

Het groene strand en Oudemirdumerklif wordt van 1 mei tot uiterlijk 1 november beweide met pinken. De pachter bepaalt grotendeels zelf hoeveel dieren hij er in laat lopen en hij laat dit afhangen van de voorraad gras en het aantal dieren dat hij beschikbaar heeft. Meestal begint hij het seizoen met 10-12 pinken, waarna dat aantal gedurende het seizoen wat oploopt. In een nat najaar haalt de pachter de dieren in overleg met ons eerder weg. Vanaf half april zetten we een draad rondom het gedeelte waar veel rietorchissen bloeien. Deze maatregel zorgt ervoor dat het vee dat op het groene strand loopt de planten niet opeet of vertrapt.

Jaarlijks wordt (als het weer het toe laat) rond half augustus 90% van het groene strand gemaaid en afgevoerd. In de meeste jaren maaien we één keer, maar in droge jaren met een hoge grasproductie maaien we soms eerder in het seizoen ook een keer. Bij iedere maaibeurt blijft ongeveer 10% overstaan ten behoeve van dagvlinders en andere insecten. Dit gebeurt elke keer op een andere plek.

3.2 Beheer graslandpercelen bovenop de stuwwal

Alle percelen in het natuurgebied Oudemirdumerklif worden verpacht, waarbij voor de verschillende vak/afdelingen verschillende pachtvoorwaarden gelden. Tot 2012 kenden al onze graslanden bovenaan het klif een agrarisch gebruik waaraan via het pachtcontract vrijwel geen voorwaarden waren gesteld. In 2012 is er een nieuw pachtcontract afgesloten, waardoor het beheer van de meeste percelen geëxtensiveerd werd.

Voor de geëxtensiverde percelen geldt een maaidatum van 15 juni. Doorgaans worden deze percelen twee keer gemaaid: een keer direct na 15 juni en een keer in de nazomer. De percelen langs het toegangspad naar de Hege Gerzen en

het perceel aan de Marderhoek mogen niet worden bemest. De drie Kruiden- en faunarijke graslandpercelen bovenaan het klif mogen alleen met droge storrige stalmest worden bemest. Voor de percelen die grenzen aan de klifrand geldt dat de pachter, gerekend vanaf het raster dat bovenaan het klif, staat een mestvrije strook van drie meter in acht moet houden. Dit om uitspoeling van meststoffen naar de klifhelling zoveel mogelijk te voorkomen.

3.3 Beheer landschapselementen

Poelen

In 2015 zijn twee van de vier poelen in het gebied geschoond. Het blijkt echter dat de successie vervolgens sneller verloopt dan verwacht door eutrofiëring vanaf de omringende landbouwpercelen.

Tuunwal (Roelof Bos)

Tuunwallen

In 2014 zijn met hulp van vrijwilligers aan weerszijden van het toegangspad naar het uitzichtpunt een tuunwallen aangelegd. Hierbij zijn we geadviseerd door het hoveniersbedrijf Tatenhove op Texel, die op dit eiland ruime ervaring hebben met het onderhouden van tuunwallen. De plaggen die hiervoor nodig waren, zijn uit het naastgelegen weiland gehaald. Dit is een agrarisch intensief grasland, dus de plaggen waren tamelijk voedselrijk. Mogelijk missen onze tuunwallen hierdoor de schrale zandvegetatie met soorten als grasklokje en zandblauwtje, die de Texelse tuunwallen kenmerkt.

De zandige wal droogt in de zomer soms sterk uit. Dit maakt hem gevoelig voor erosie. Ook door de erin nestelende muizen worden de tuunwallen minder stabiel.

Houtwallen

Mede vanwege de aanwezigheid van dassen in de houtwallen hebben we de afgelopen jaren nauwelijks onderhoud gepleegd aan de houtwallen in het gebied. Wel hebben we af en toe werkzaamheden verricht uit goed nabuurschap. Zo zijn overhangende takken in de houtwal langs ons grasland aan de Marderhoek verwijderd om overlast bij onze buurman te voorkomen.
Reuzenberenklauw aan de IJsselmeerkust.

3.4 Beheer invasieve exoten

In het gebied komen Amerikaanse vogelkers en reuzenberenklauw voor. De Amerikaanse vogelkers is een talrijke soort in de Gaasterlandse bossen. Bij ons staat hij vooral in de houtwallen. Een van de redenen om geen onderhoud te plegen aan de houtwallen is de vrees dat Amerikaanse vogelkersen zullen profiteren van meer licht op deze plekken. Actieve bestrijding van de soort vindt momenteel niet plaats. De reuzenberenklauw, die voornamelijk op het basaltdijkje tussen het IJsselmeer en het Groene Strand staat, wordt wel actief bestreden. Vrijwilligers verwijderen de planten jaarlijks voor de bloei.

3.5 Beheer Rijsterpolder

In 2004 kreeg Natuurmonumenten uit een nalatenschap ongeveer 60 hectare landbouwgrond in de Rijsterpolder en de Witte Akkers toebedeeld. De gronden liggen tussen het Rijsterbos van It Fryske Gea en de Wyldemerk van Staatsbosbeheer. De twee wensen van de erfstaatster zijn het beheren en instandhouden van de terreinen als natuurgebied en het realiseren

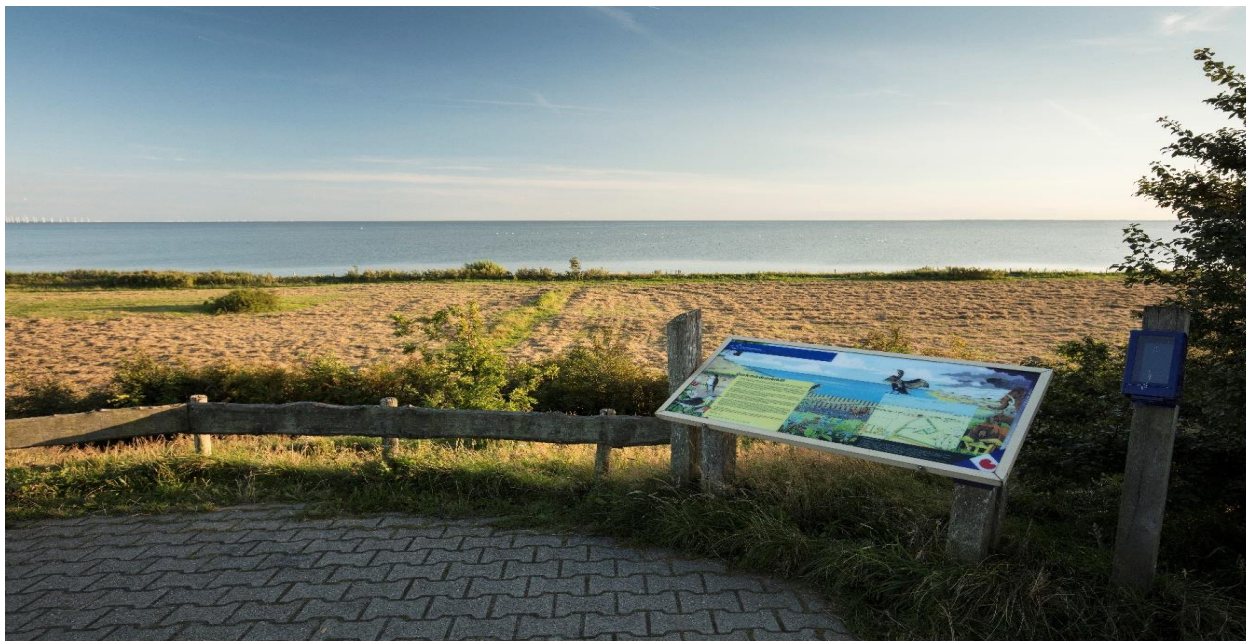
van een wandelverbinding tussen het Rijsterbos en de Wyldemerk. Op dit moment zijn de gronden regulier verpacht en het agrarisch gebruik is tamelijk intensief. In 2007 hebben we een visie op laten stellen om de percelen om te vormen tot natuurgebied met agrarisch medegebruik. Voor de plannen en de voorgestelde inrichtingsmaatregelen bestond echter geen draagvlak in de streek en bij de provincie Fryslân, waardoor de uitvoering niet van de grond is gekomen. De afgelopen jaren is Natuurmonumenten in overleg met de provincie Fryslân over een kavelruil waarbij we een deel van onze percelen inruilen voor gronden die direct grenzen aan de Wyldemerk. Voorwaarde van de provincie is dat de gronden een agrarische bestemming houden.

3.6 Landschappelijke ontwikkelingen

Vanaf het Oudemirdumerklif heb je een mooi uitzicht over het IJsselmeer. Dit uitzicht staat echter behoorlijk onder druk. Het IJsselmeer is belangrijk voor waterberging, drinkwaterwinning, visserij en het opwekken van energie. Sommige van deze menselijke activiteiten zijn nauwelijks zichtbaar, maar andere, zoals het windmolenpark voor de kust van de Noordoostpolder hebben een behoorlijke landschappelijke impact. Een industriële zandwinning op zeven kilometer afstand van het Oudemirdumerklif konden de samenwerkende natuur- en milieuorganisaties, gesteund door de plaatselijke bevolking in 2019 op het nippertje voorkomen.

4 Knelpunten en kansen

In dit hoofdstuk staan de voornaamste kansen en knelpunten die we signaleren voor de toekomst van de Rijsterpolder en het Oudemirdumerklif. Het gaat hier zowel om mogelijke verbeterpunten in ons beheer als om externe factoren en ontwikkelingen die – in positief of negatief opzicht – van invloed kunnen zijn op de natuur- en belevingskwaliteit van onze gebieden.

Uitzichtplatform (Roelof Bos)

Knelpunt

Bomen en struiken op de klifwand

Vanwege het afsluiten van de Zuiderzee en het gereguleerde peil in het IJsselmeer beuken er tijdens zuidwesterstormen geen golven meer tegen de klifhelling aan. Toen dit nog wel gebeurde bleef de wand van nature steil. Kluiten aarde en keien die naar beneden gleden werden door de golven opgeruimd. Na 1932 werd alles anders. Grond die van de klifhelling afbrokkelde bleef onderaan liggen en zorgde zo voor een steeds flauwere helling. Ook groeide de klifhelling, door het verdwijnen van de dynamiek, dicht met planten. Aanvankelijk was dit een interessante pioniervegetatie maar na verloop van tijd grepen bomen en struiken hun kans.

Onze doelstelling om het klif in zijn oorspronkelijke vorm te bewaren is dus een gevecht tegen de tijd. Het herstellen van de klifwand zoals deze er voor 1932 bij lag is niet realistisch en ook niet wenselijk. Toch willen we niet dat het historische uiterlijk helemaal verdwijnt. Dit doen we om de

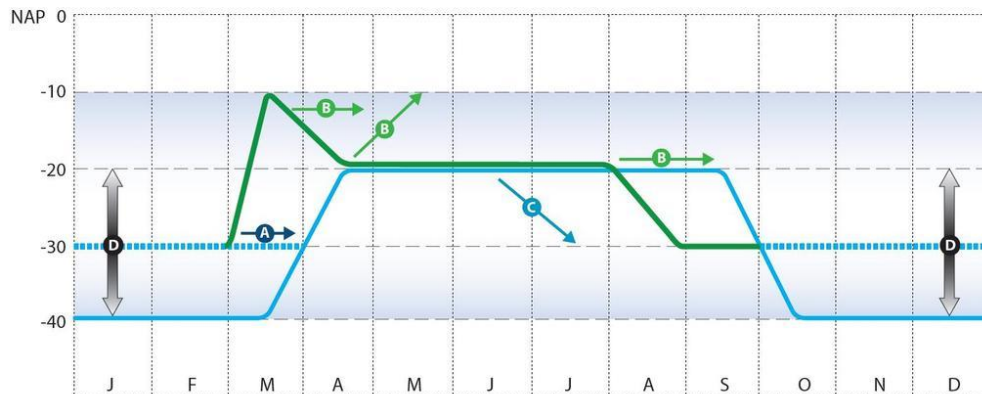
unieke geologische geschiedenis beleefbaar te laten zijn, maar ook om de typische flora en fauna van de klifhelling te behouden.

Kans/knelpunt

Nieuwe waterpeilen IJsselmeer

Om de capaciteit van het IJsselmeer voor waterberging in de winter en voor drinkwaterwinning en wateraanvoer voor agrarische doeleinden in de zandgebieden in de zomer te vergroten gaat Rijkswaterstaat in 2021 over op nieuwe streefpeilen in het IJsselmeer. Het nieuwe peilbeheer betekent een hogere waterstand in het voorjaar, waarna het peil gedurende de zomermaanden zakt als gevolg van verdamping en gebruik.

Het is niet geheel bekend wat de gevolgen van de nieuwe streefpeilen voor de oeverzone van het IJsselmeer zullen zijn. Op dit moment vindt langs de zuidkust van Gaasterland een west-oost gericht zandtransport plaats, dat iets ten oosten van het Oudemirdumerklif heeft geleid tot de

Veranderd streefpeil IJsselmeer:

Blauwe lijn: Oud streefpeil, stippellijn: Gemiddeld winterpeil (oude situatie)

Groene lijn: Nieuw streefpeil

A: Bij prognose hoog water peil niet verhogen; B: Tijdelijke verhoging streefpeil bij droogte of te verwachten lage wateraanvoer; C: Tijdelijk uitzakken onder streefpeil doordat watergebruik bij droogte aanvoer overtreft; D: Ruimte voor fluctuatie om winterstreefpeil, om pompkosten te beperken.

vorming van het natuurgebied de Steile Bank. Op het naast ons gebied grenzende strand van de Hege Gerzen heeft erosie echter de overhand. Ook de ondiepe vooroever raakt hier geleidelijk zand kwijt, doordat het via een steilrand naar de diepere delen van het IJsselmeer verplaatst en niet meer terug kan keren. De ondiepe oeverzone wordt hierdoor geleidelijk smaller. Hogere voorjaarspeilen kunnen bij stormen leiden tot extra erosie op de Friese IJsselmeerkust. Natuurmonumenten streeft een meer natuurlijke overgang tussen het groene strand en het IJsselmeer na. Nu worden beide nog gescheiden door een weinig natuurlijk ogend basaltdijkje. Het weghalen van het dijkje kan in combinatie met de hogere voorjaarspeilen echter leiden tot erosie van het groene strand. Aangezien het naastgelegen strand van de Hege Gerzen ook nu al aan afkalving onderhevig is, valt te verwachten dat bij het weghalen van het dijkje het groene strand zal eroderen. Als we het groene strand willen behouden moet het geheel weghalen van het basaltdijkje gepaard gaan met een andere, meer natuurlijke vorm van oeverbescherming, zoals de aanleg van een flauw oplopende vooroever of een

zandmotor voor de kust. Dit sluit aan bij de doelstelling voor het Natura 2000-gebied IJsselmeer om meer kale en schaars begroeide gronden voor bodembroeders te creëren.

Knelpunt

Invasieve exoten

De afgelopen jaren hebben twee invasieve exoten hun opwachting gemaakt op het

Oudemirdumerklif: reuzenberenklauw en Amerikaanse vogelkers. Reuzenberenklauw staat voornamelijk op het basaltdijkje. Hoewel hij hier stelselmatig verwijderd wordt voert het IJsselmeerwater vermoedelijk steeds nieuwe zaden aan. Inmiddels zijn er ook al planten van deze branderige exoot onderaan de klifhelling gevonden.

De Amerikaanse vogelkers is net als veel andere struiken op het Oudemirdumerklif door vogels aangevoerd. In veel Gaasterlandse bossen is Amerikaanse vogelkers een talrijke soort in de kruidlaag, waardoor een constante aanvoer van zaden aanwezig blijft. De Amerikaanse vogelkers is momenteel op de klifhelling nog vrij zeldzaam.

In de houtwallen van het natuurgebied komt de soort talrijker voor.

Kans/knelpunt

Beheer kleine landschapselementen

Het landschap van Gaasterland kenmerkt zich door haar beslotenheid. Het is een landschap met kleine weilanden en akkers, omheind met houtwallen, heggen en dicht bij de kust tuunwallen. Intensivering van de landbouw heeft ervoor gezorgd dat veel kleinschalige landschapselementen verdwenen zijn. De uitvinding van prikkeldraad maakte andere erfafscheidingen die veel meer ruimte in beslag namen zoals tuun- en houtwallen overbodig. Tijdens de ruilverkaveling in de jaren '60 en '70 werden percelen groter, waardoor de kleinschaligheid van het landschap verder onder druk kwam te staan.

Grenzend aan het Oudemirdumerklif liggen agrarische gebieden waarin vrijwel alle historische landschapselementen zijn verdwenen. Tussen het klif en andere natuurgebieden in Gaasterland is momenteel geen goede verbinding aanwezig. Het

'Experiment Gaasterland' waarin Bosk en Greide met de agrariërs in de streek het voortouw nam om de Ecologische Hoofdstructuur gerealiseerd te krijgen, heeft mede vanwege de zich terugtrekkende rijksoverheid niet opgeleverd wat er vooraf van werd gehoopt. Voor een robuustere natuur in Gaasterland zijn ecologische verbindingen tussen de verschillende gebieden echter nog altijd zeer wenselijk. Ook onze eigen terreinen zijn voor verbetering vatbaar:

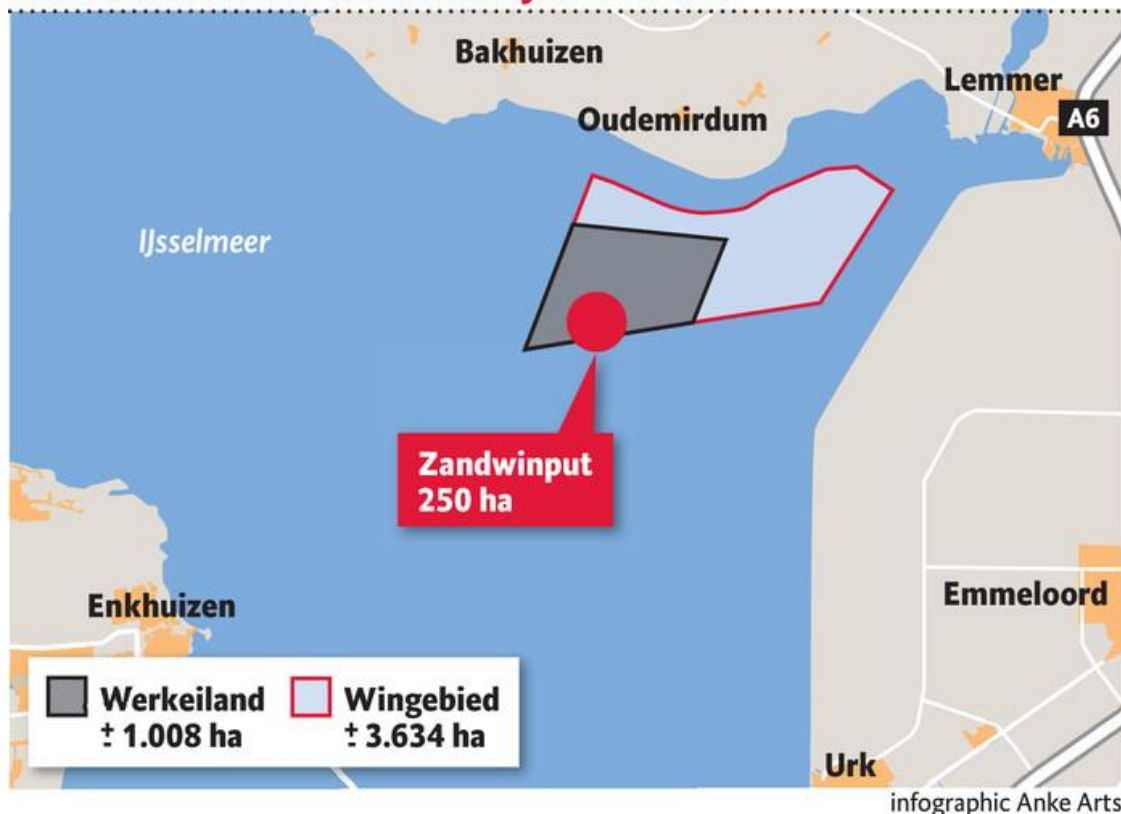
- Op de percelen bovenop het klif zijn weinig kleine historische landschapselementen, zoals houtwallen en poelen, meer aanwezig en de degene die er nog wel zijn, zijn deels in slechte staat.
- Voor onze poelen, houtwallen en tuunwallen hebben we geen meerjarig onderhoudsplan.

Kans

Natuurvriendelijke inrichting Rijsterpolder

In 2007 maakte Natuurmonumenten een plan om onze agrarische gronden in de Rijsterpolder en de Witte Akkers om te vormen tot een meer natuurlijk

INDUSTRIEZANDWINNING IJSSELMEER

Voorgestelde locatie voor zandwinning in 2018

gebied. Intensieve landbouwgrond zou, in samenwerking met agrariërs uit de streek, plaatsmaken voor kleine plassen met open water, moerassige oevers, bloemrijk grasland, bosjes en houtwallen. Voor de plannen was geen draagvlak in de streek en bij de provincie, die de voorgestelde inrichting niet vonden passen bij de agrarische bestemming. Door de voorgestelde inrichting zou het landbouwareaal namelijk afnemen. In de ontwikkeling naar een meer natuurinclusieve landbouw in de huidige tijd kijken streek en provincie mogelijk genuanceerder naar plannen om landbouw en natuur dicht bij elkaar te brengen.

Kans

Kavelruil

Samen met de provincie werkt Natuurmonumenten aan een kavelruil, waarbij losse percelen in de Rijsterpolder worden geruild tegen gronden aan de andere kant van de Luts, tegenover de Witte Akkers. Deze grond ligt direct tegen de Wyldemerck van Staatsbosbeheer en maakt het mogelijk om het gewenste wandelpad van de erflater te realiseren, grotendeels op grond van Natuurmonumenten. Wel moeten we dan nog een manier bedenken om de Luts over te steken. Als deze kavelruil voltooid is vormt dat een mooi uitgangspunt voor het maken van een nieuw totaalplan, waarvoor we draagvlak in de omgeving zullen zoeken.

Kans/Knelpunt

Nieuwe bedreigingen voor het landschap

Het uitzicht vanaf het Oudemirdumerklif over het IJsselmeer staat onder druk. Het gevaar van een productie-eiland voor zandwinning vlak voor de kust is voorlopig afgewend, maar de juridische procedures lopen nog. Daarnaast zien velen in het IJsselmeer een geschikte locatie voor energieopwekking, zoals windmolens en drijvende zonnepanelen. Tijdens de discussie over de zandwinning bleek wel dat dit soort bedreigingen van het landschap natuurorganisaties en bewoners dicht bij elkaar kunnen brengen. Het biedt een gelegenheid om met elkaar in gesprek te komen en samen op te trekken voor een gemeenschappelijk belang: een mooi Gaasterland.

Kans

Extensiveren percelen bovenaan het klif

In 2024 lopen de huidige pachtcontracten van enkele graslandpercelen bovenop het klif af. Dit biedt de mogelijkheid om hier over te gaan op een extensiever agrarisch beheer. Hierdoor kunnen we de natuurwaarden van de graslanden verhogen en de naar de klifhelling uitspoelende meststoffen sterk reduceren. We kunnen zo aan de bovenkant van het klif een aaneengesloten strook met kruiden- en faunairijk grasland creëren.

Knelpunt

Drukke bij het uitzichtpunt

Op mooie dagen is het uitzichtpunt van het Oudemirdumerklif een trekpleister voor wandelaars en fietsers. Beide gebruikersgroepen zitten elkaar hierbij geregeld in de weg. Nadat het toegangspad enkele jaren geleden geschikt is gemaakt voor rolstoelgebruikers is het ook voor fietsers en scooters heel verleidelijk om helemaal door te fietsen tot het uitzichtpunt in plaats van het rijwiel bij de parkeerplaats te stallen. De geringe breedte van het toegangspad laat dit echter niet toe, waardoor er onderlinge irritaties ontstaan. Aanpassingen om het pad minder geschikt te maken voor fietsen hebben we in het verleden niet getroffen omdat deze ook invloed zouden hebben op de rolstoelvriendelijkheid ervan. Het knelpunt is de afgelopen jaren echter steeds prangender geworden met steeds grotere drukte, zodat ingrijpen momenteel onvermijdelijk is.

Kans/knelpunt

Nieuwe belevingsmogelijkheden

In de omgeving leeft al jaren de wens om de wandelmogelijkheden bij het Oudemirdumerklif te verruimen. Een wandelpad over het groene strand of aan de bovenrand van de klifhelling is voor Natuurmonumenten geen optie omdat dit ten koste gaat van de rust voor dassen, reeën en broedvogels. Een wandelpad door de graslanden bovenaan het klif ten oosten van het uitzichtpunt is voor Natuurmonumenten bespreekbaar, mits het wandelpad onderdeel is van een groter plan, waarvan ook natuurherstelmaatregelen buiten onze terreinen (bijvoorbeeld de aanleg van poelen

of houtwallen) onderdeel uitmaken en de rust voor dieren in ons terrein voldoende gewaarborgd is. Wat betreft onze graslandpercelen in de Rijsterpolder staat de wens om te komen tot een wandelroute als wens in het legaat.

Natuurmonumenten wil over deze gronden een route tussen het Rijsterbos en de Wyldemerk mogelijk maken, op voorwaarde dat ook de naburige grondeigenaren hier open voor staan.

5 Toekomstvisie

Behoud en herstel van het karakteristieke Gaasterlandse landschap: dat is het hoofddoel in de gebieden die Natuurmonumenten in deze landstreek beheert. In dit hoofdstuk staat beschreven hoe Natuurmonumenten de toekomstige ontwikkeling van de het Oudemirdumerklif en de Rijsterpolder ziet en met welke speerpunten de vereniging concreet aan de slag gaat.

Het Oudemirdumerklif en de Rijsterpolder zijn geen gebieden die uitblinken in het aantal Rode Lijstsoorten. Het belang van beide gebieden zit niet zozeer in een onvervangbare flora en fauna, maar in geologie, cultuurhistorie en landschap. Natuurmonumenten kocht in 1927 het Oudemirdumerklif aan om – in de woorden van Jac P. Thijssen – “een van de interessantste plekjes van ons vaderland” veilig te stellen. Het behoud van de unieke klifwand is na bijna honderd jaar nog steeds onze belangrijkste doelstelling voor dit gebied.

De Rijsterpolder is ons door een erfenis onverwacht in de schoot geworpen. Hier is ons streven naast het vergroten van de biodiversiteit vooral ook het herstellen van het voor Gaasterland typerende kleinschalige landschap.

Voorjaar in de Rijsterpolder (Ferry Siemensma)

5.1 Kernwaarden

Bij de toekomstvisie voor de beide gebieden zijn de onderstaande drie kernwaarden leidend:

Het best bewaarde klif

Het enorme belang van het natuurgebied zit vooral in de geologische oorsprong. Duizenden jaren landschapsgeschiedenis hebben gezorgd voor een glooiend landschap dat on-Fries aandoet. Het bijzonderste aspect is de Gaasterlandse kilfkust, die wat geologische oorsprong betreft niet alleen uniek in Nederland is, maar ook in de rest van de wereld nauwelijks voorkomt. Omdat andere kliffen al lang zijn vergraven of vanwege een gebrek aan onderhoud zijn weggeërodeerd is het Oudemirdumerklif het best bewaarde Zuiderzeeklif dat nog bestaat.

Een zoete kust

Eeuwenlang lag het Oudemirdumerklif aan zee. Met de aanleg van de Afsluitdijk is de kuststrook zoet geworden. Bij het Oudemirdumerklif ontmoet rivierwater de droge zandgronden van Gaasterland. Het zorgt voor subtiele overgangen tussen droog en nat, voedselarm en voedselrijk en gesloten en open, met de diversiteit aan planten en dieren die daarbij hoort.

Van open naar gesloten

Gaasterland heeft twee gezichten. Aan de ene kant heb je de IJsselmeerkust vanwaar je een wijds uitzicht hebt over een uitgestrekte wateroppervlakte. Aan der andere kant is er het coulissenlandschap met hoogteverschillen waarin tuinwallen, houtwallen, struikgewas en bossen zorgen voor een intiem, besloten landschap.

Streefbeeld 2038

'Een vleugje Engeland in Friesland' zo omschrijven veel toeristen hun vakantiebestemming na terugkomst uit Gaasterland aan het thuisfront. Het Oudemirdumerklif is weliswaar niet zo hoog als de kliffen van Dover, maar zeker zo bijzonder. Tijdens speciale excursies, die alleen plaatsvinden als de oeverwaluwen zijn uitgebroed, nemen vrijwilligers je mee naar de stukken loodrechte wand. Hier wijzen ze je op de rode keileem en de door het gletsjerijs uit Scandinavië aangevoerde zwerfkeien. Graafbijen en graafwespen maken hun nestholen in de zandige wand en op de minder steile stukken grijpen de mooie bloemen van zandblauwtje en stekelbrem hun kans.

Sommige mensen zitten wel een uur op een van de bankjes op het uitzichtpunt. Ze kijken naar de zeilbootjes in de verte of naar de kalme golfjes van het IJsselmeer die van tijd tot tijd het strand op kruipen. Op de brede oever en in het ondiepe water ervoor zijn altijd wel vogels te zien:

voedselzoekende oeverlopers, rustende aalscholvers of statig dobberende knobbelzwanen. Verder van het water gaat het zand over in een bloemenweide, die begin juni roze ziet van de duizenden rietorchissen. Dat het niet veel had gescheeld of je had hier tegen een lelijk productie-eiland aan zitten kijken, kan je je bijna niet meer voorstellen. Het onbelemmerde uitzicht op het IJsselmeer is nu strikt beschermd.

Als je langs de met grasklokjes bespikkelde tuunwal terugloopt, kun je kiezen: via het wandelpad door de bloemrijke weilanden naar de Hege Gerzen voor een kopje koffie, of langs de houtwallen naar Oudemirdum. Het glooiende landschap van Gaasterland met zijn hagen, houtwallen en poelen versterkt het gevoel van bezoekers dat ze in Groot-Brittannië zijn beland. Het gebied leent zich er perfect voor om te voet te ontdekken, want alle natuurgebieden zijn via afwisselende paadjes door het boerenland met elkaar verbonden. Populair is de wandeling van het Rijsterbos naar de Wyldemerk, dwars door de Rijsterpolder. Het is een prachtig voorbeeld van hoe landbouw en natuur samen kunnen gaan. In een van de houtwallen huist een familie dassen, die je met heel veel geluk tijdens een avondwandeling kan zien. Op een voorjaarsochtend klinkt vanuit de bloeiende meidoorns een koor aan zangvogels. Als de zon aan kracht wint snorren overal libellen rond. Het libellenreservaat van de Wyldemerk heeft in de Rijsterpolder een waardige dépendance gekregen.

Oeverzaluwkolonie in de klifhelling.

5.2 Speerpunten

Om dit streefbeeld te bereiken gaan we de komende achttien jaar aan slag met de volgende speerpunten:

1. Een open klifhelling
2. Een bont strand
3. Een natuurlijke oeverzone
4. Bloemrijke graslanden bovenaan het klif
5. Historische landschapselementen klaar voor de toekomst
6. Vrij zicht over het IJsselmeer
7. De klifhelling beter beleefbaar
8. Rijsterpolder: natuurinclusief boeren langs een oude slenk
9. Gaasterland wandelland

1. Een open klifhelling

De steile klifhelling is en blijft de parel van dit natuurgebied. Om de geologische geschiedenis zichtbaar te laten zijn, maar ook ten behoeve van pioniersoorten blijft minimaal vijftig procent van de klifhelling open. Onder open verstaan we dat er op de helft van de klifhelling geen bomen en struiken staan. Dat geldt niet alleen voor hoog struikgewas, maar ook voor laag kruipend braamstruweel. Op de open delen groeien pionierplanten van zandige plekken, zoals eenjarige hardbloem, zandblauwtje en rode schijnspurrie. Ook zijn er steile zandwandjes waarin graafbijen en -wespen hun nesthol maken. Op het begroeide deel van de

klifhelling staan lage struiken, zoals brem, sleedoorn en meidoorn. De uitheemse Amerikaanse vogelkers verwijderen we, net zoals bomen die zich op het klif vestigen.

Om op de klifhelling een open vegetatie te behouden of te herstellen gaan we de komende zes jaar proeven doen met de volgende beheermaatregelen:

- Het inzetten van geiten- of schapenbegrazing op delen van de klifhelling
- De bramen twee keer in het jaar maaien: een keer in de zomer en dan nog een keer in het najaar.
- Kleinschalig plaggen om open plekken voor insecten en pionierplanten te krijgen.

Deze experimenten gaan we nauwkeurig monitoren, zodat we uiteindelijk kunnen bepalen welke beheermaatregel(en) het meest succesvol is of zijn. Hier passen we vervolgens ons structurele beheer van de klifhelling op aan.

Iedere twintig jaar graven we een deel van tenminste 15 meter van het klif loodrecht af om het oorspronkelijke klifprofiel zichtbaar te maken en de successie radicaal terug te zetten. Dit gebeurt steeds op een andere plek, zodat er verspreid op de klifhelling verschillende successiestadia voorkomen.

2 Een bont strand

Het voorland van het Oudemirdumerklif is in de afgelopen eeuw getransformeerd van een zeestrand in een afwisselend kruiden- en faunarijk grasland. Het botanisch hoogtepunt is de bloei van duizenden rietorchissen in juni. We willen de bloemrijkdom van het groene strand behouden. Om verstruiking van het gebied tegen te gaan maaien we het grasland in de zomer jaarlijks een of twee keer. Ten behoeve van de insecten passen we sinusbeheer toe zodat er ieder jaar ongeveer 20% van het groene strand ongemaaid de winter in gaat.

Rietorchis (Geurt Besselink).

We breiden de begrazing van het groene strand de komende jaren uit om verruiging van terreindelen door hoge grassen en zeggen tegen te gaan. We gaan sturen op iets hogere dichtheden en een langere graasperiode van het jaar. Behalve runderen kunnen we hiervoor ook andere grazers inzetten, zoals schapen of paarden.

Behalve voor planten en insecten vinden we een open karakter van het groene strand ook landschappelijk van belang. Enkele hogere bomen

en struiken die nu al in het grasland staan doen afbreuk aan dit open karakter. Deze halen we daarom weg.

3. Naar een natuurlijke oeverzone

Het basaltdijkje dat het groene strand afschermt van het IJsselmeer vinden we landschappelijk niet fraai. Al bij de komst van deze beschoeiing in de jaren '70 heeft Natuurmonumenten zich er – tevergeefs – tegen verzet. Het basaltdijkje staat het een natuurlijke overgang tussen water en land in de weg en is bovendien een hardnekkige groeiplaats van reuzenberenklauw. In de komende periode zetten we ons er voor in om deze barrière weg te halen. Omdat dit niet moet leiden tot een grootschalige erosie van de oever als gevolg van de verhoogde voorjaarsstreefpeilen in het IJsselmeer doen we dit stapsgewijs. De eerste stap is het op twee plaatsen weghalen van de basaltbeschoeiing over de lengte van 25 meter. Het water van het IJsselmeer zal hierdoor bij hoge waterstand en harde zuidwestenwind af en toe het groene strand overspoelen en er zand achterlaten. Hiervan profiteren stroomdalsoorten als geel walstro, kattendoorn, kruisdistel en knikkende distel.

We streven echter op termijn naar het geheel weghalen van de stenen. Om te voorkomen dat het groene strand vervolgens steeds verder erodeert is daarvoor echter een golfremmende ingreep in het IJsselmeer nodig. Dit kan bestaan uit een suppletie of de aanleg van eilandjes vlak van het Oudemirdumerklif aan. Hierdoor wordt de golfkracht geremd en grootschalige erosie voorkomen. Een dergelijke ingreep sluit aan bij de doelstelling voor het Natura 2000-gebied IJsselmeer om meer kale en schaars begroeide gronden te creëren ten behoeve van grondbroeders.

Het zijn echter kostbare ingrepen. We proberen via Natura 2000 en het Rijksprogramma Grote Wateren een experiment voor een natuurlijke vooroeverversterking te laten uitvoeren.

De restanten van de houten palenbeschoeiing en de beide haventjes laten we als cultuurhistorische elementen intact. Aan de palen plegen we echter geen onderhoud en we accepteren dat deze herinnering aan de oude kustbescherming geleidelijk vermolmt.

4. Bloemrijke graslanden bovenaan het klif

In 2024 loopt het huidige pachtcontract voor de graslandpercelen die aan de bovenrand van het Oudemirdumerklif liggen af. Vanaf dat moment gaan we het agrarisch gebruik van deze percelen extensiveren. Ons doel is dat deze graslanden kruiden- en faunarijke graslanden worden, met op de droge delen typische plantensoorten voor het Gaasterlandse zandlandschap, zoals gewone vogelmelk, zandblauwtje, grasklokje en gewoon vogelpootje. Op lage delen zal, doordat de keileem het water verhindert snel weg te zakken, vochtiger grasland ontstaan met pinksterbloem, veldzuring en scherpe boterbloem. Om vershraling van het terrein te bevorderen maaien we de percelen twee keer per jaar. Bovendien stoppen we met het opbrengen van ruige stalmest, ook omdat we niet willen dat voedingstoffen uitspoelen naar de klifhelling.

5. Historische landschapselementen klaar voor de toekomst

Voor de intensivering van de landbouw toesloeg was Gaasterland een kleinschalig agrarisch landschap met kleine percelen. Deze werden van elkaar gescheiden door houtwallen, hagen en waar de zoute zeewind de groei van struiken belemmerde tuunwallen. In het droge zandlandschap waren goed onderhouden poelen voor het vee van levensbelang. Deze kleinschalige landschapselementen dragen bij aan de historische beleefbaarheid van het landschap en zijn bovendien goed voor de soortenrijkdom in het gebied. In de houtwallen leven dassen en allerlei struweelvogels, de warme, zandige tuunwallen bieden plaats aan zandplanten en insecten en in de poelen leven rugstreeppadden en zwanenbloemen. We maken een onderhoudsplan voor de landschapselementen die we beheren, zodat een zorgvuldig beheer hiervan voor lange termijn verzekerd is. Bij het onderhoud van kleine landschapselementen zijn de natuurwaarden leidend. Zo plegen we geen grootschalig onderhoud aan (delen van) houtwallen waar dassenburchten aanwezig zijn. Naast zorgvuldig onderhoud van de kleine landschapselementen die nu aanwezig zijn, versterken we het cultuurhistorische landschap door de aanleg van nieuwe elementen. De meeste

ruimte hiervoor biedt de Rijsterpolder (zie onder), maar ook de percelen bovenaan het Oudemirdumerklif bieden mogelijkheden, bijvoorbeeld voor de aanleg van nieuwe tuunwallen met plagsel dat vrijkomt bij het onderhoud van de klifhelling.

6. Vrij zicht over het IJsselmeer

Het uitzicht van het klif over het IJsselmeer zien we als een van de kernwaarden van het natuurgebied. Omdat het IJsselmeer ook van belang is voor de opwekking van energie en de winning van delfstoffen staat dit uitzicht al jaren onder druk. Zo zijn vanaf het uitzichtpunt tegenwoordig talloze windmolens aan de einder te zien en een plan om vlak voor het Oudemirdumerklif een productie-eiland voor industriële zandwinning aan te leggen kon pas op het laatste moment worden tegengehouden. We proberen aantastingen van het vrije uitzicht over het IJsselmeer tegen te gaan. Dit kunnen we zelf doen, maar het kan ook dat een collega-natuurorganisatie het voortouw neemt en dat wij hooguit ondersteunen. Ook willen we hierbij graag samen optrekken met de Gaasterlander bevolking en onze achterban. Welke strategie we volgen hangt af van de situatie. Op dit moment is niet duidelijk welke bedreigingen voor het landschap er op zullen doemen en wat de locatie en de impact hiervan zullen zijn. Bij de afweging óf en zo ja in welke mate we actie ondernemen laten we ons leiden door onze landelijke visie.

Voorbeeld van een uitstekend platform.

7. De klifhelling beter beleefbaar

Het huidige uitzichtpunt over het Oudemirdumerklif is nodig aan herstel toe. Bij het vernieuwde uitzichtpunt willen we dat de unieke

klifhelling beter te beleven valt dan nu het geval is. Daarnaast willen we voorkomen dat mensen naar het groene strand uitzwermen om de klifhelling in ogenschouw te nemen. We kiezen voor een uitzichtplateau zoals dat ook aanwezig is op de Sint Pietersberg en in veel buitenlandse natuurgebieden met veel reliëf. De stalen constructie steekt over de klifhelling heen, zodat je zowel goed uitzicht hebt op het IJsselmeer als op het Oudemirdumerklif.

Daarnaast willen we het knelpunt van de vele fietsen op het toegangspad naar het uitzichtpunt oplossen. Door betere bebording en een fietsenstalling bij de entree stimuleren we mensen hun rijwiel daar te parkeren en wandelend verder te gaan. Aan het begin van het toegangspad plaatsen we een klaphekje om doorfietsen te ontmoedigen. Rolstoelgebruikers moeten het hekje eenvoudig kunnen passeren.

8. Rijsterpolder: natuurinclusief boeren langs een oude slenk

In de Rijsterpolder en de Witte Akkers wordt al eeuwenlang landbouw bedreven. Ook in de toekomst blijft het een agrarisch gebied, maar met aandacht voor landschap en biodiversiteit. In de komende jaren wil Natuurmonumenten hier ruimte geven voor een voorbeeldbedrijf van natuurinclusieve landbouw. Zo willen we de percelen omvormen tot een soortenrijk gebied met bloemrijke graslanden en akkers en meer geleidelijke overgangen tussen land en water. Natuurmonumenten gaat op zoek naar een agrarische partner die dit toekomstbeeld samen met ons wil realiseren. Om deze transitie naar natuurinclusieve landbouw mogelijk te maken is een grondruil met de provincie, waarover al jaren gesproken wordt, van belang. Wanneer de afspraken hierover vastliggen start Natuurmonumenten met de nieuwe koers voor het gebied.

Weilanden

De weilanden worden kruiden- en faunarijke graslanden waarop liefst biologische landbouw plaatsvindt. Het beheer bestaat hier uit een combinatie van extensieve beweiding met (melk)vee en een gefaseerd maaibeheer, waarbij niet alle percelen tegelijkertijd worden gemaaid.

Akkers en houtwallen

Het akkerverleden dat nog voortleeft in de veldnaam 'Witte Akkers' herleeft door de inrichting van een perceel als kruiden- en faunarijke akker, met zomergraan en overwinterende stoppels. Langs de akker aan de Leise Leane leggen we nieuwe houtwallen aan, die van belang zijn als vluchtplaats voor kleine zaadetende vogels zoals ringmussen en vinkachtigen.

Natuurvriendelijke oevers

De boezemvaart die door de Rijsterpolder loopt krijgt op onze grond natuurvriendelijke oevers, waardoor er meer natuurlijke overgangen zijn tussen water en land. Ook de steile oevers van sommige sloten in de graslanden verflauwen we. Hierdoor wordt het gebied aantrekkelijk voor libellen en dient het als een versterking van het libellenreservaat Wyldemerk, dat grenst aan ons gebied. Ook realiseren we voor amfibieën en libellen een poel in het gebied.

Wandelpad

Door de aanleg van een wandelpad door of langs deze bloemrijke weiden maken we de Rijsterpolder beleefbaar en komen we tegemoet aan een van de wensen uit het legaat. Voorwaarde is wel dat het pad kan worden opgenomen in een doorgaande route tussen Rijsterbos en Wyldemerk. Hiervoor moeten wandelaars wel de Luts kunnen oversteken. Dit zou bijvoorbeeld door middel van een trekpontje kunnen.

9. Gaasterland wandelland

Wandelen is bij uitstek een manier om van de natuur en het landschap te genieten. Momenteel zijn de wandelmogelijkheden in Gaasterland beperkt en er is in de streek veel behoefte aan het kunnen maken van een rondwandeling. Onze gebiedjes zijn hiervoor te klein en te kwetsbaar, maar ze kunnen wel onderdeel zijn binnen een grotere route. Zo kan de Rijsterpolder een verbinding vormen tussen het Rijsterbos en de Wyldemerk. Het Oudemirdumerklif kan onderdeel zijn van een kustpad.

Natuurmonumenten wil samen met de agrarische natuurvereniging Bosk en Greide en andere

partners in het gebied zoals It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en Stichting Gaasterland Natuurland werken aan de verbetering van de recreatieve infrastructuur en de belevingsmogelijkheden van het bijzondere Gaasterlandse landschap.

We willen dat de aanleg van nieuwe wandelroutes ook gepaard gaat met natuurherstelmaatregelen binnen en buiten onze terreinen, zoals door de aanleg van poelen of houtwallen. Hierbij zijn niet alleen de salamanders en de braamsluipers, maar ook de wandelaars gebaat. Bovendien willen we dat nieuwe routes niet alleen door natuurgebieden

lopen, maar – als dat voor een logische verbinding noodzakelijk is – ook via particuliere en agrarische gronden.

Uiteraard mogen nieuwe paden niet ten koste gaan van de planten en dieren in onze gebieden. Zo mag een nieuw pad bij het Oudemirdumerklif niet over de klifhelling of het groene strand lopen en moeten we met de initiatiefnemers concrete afspraken maken over extra toezicht. We willen namelijk geen problemen met bijvoorbeeld loslopende honden, crossers, fietsers en mountainbikers.

Wandelaars bij het Oudemirdumerklif (Roelof Bos)

6. Gebruikte literatuur

- A. Aptroot, Florakartering van het Oudemirdumerklif in 2012-2013 (2013).
- J. de Boer, Interne kwaliteitstoets Oudemirdumerklif 2007 (Assen 2007).
- B. Boersma, De Gaasterlandse bossen (Oudemirdum, 1999).
- B. Boersma et. al., Gaasterland. Eeuwenoud land tussen Mar en Klif (Leeuwarden, 2005).
- R.J.H. Douwes, Vegetatiekartering Oudemirdumerklif. Onderzoeksrapport 1998 (Assen 1998).
- E. Jansen, Kwaliteitstoets Oudemirdumerklif 2019 (2019).
- D. Koopmans-Forstmann, A.N. Koopmans, 'De flora van het Oudemirdumerklif' in Nederlandsch kruidkundig archief. Serie 3, vol 41 (1932) nr. 3 p. 533-543.
- W. Kuindersma en G. Kolkman, Vertrouwen en samenwerking in het experiment Gaasterland. Een procesevaluatie over tien jaar natuurontwikkeling(en) (2005).
- F. Kunst en K. Ybema, Planteninventarisatieverslag Oudemirdumerklif 2018.
- E. Mietes, M.G.J. Grievink, R.R. Datema, Beschrijving van de bestaande toestand van de archeologische complexen in de terreinen van Vereniging Natuurmonumenten. Deel 1: regio Groningen, Friesland en Noord-Drenthe (2009).
- J.G. Molenaar et. al., Meten en wegen in het experiment Gaasterland. Een ecologische evaluatie van agrarisch en particulier natuurbeheer (2006).
- Natuurmonumenten, Doelen en monitoringsplan Oudemirdumerklif (2006).
- M. Simmelink, Structuurkartering van Kruiden- en faunarijck grasland in Gaasterland in 2018 ('s-Graveland, 2018).
- Dr. W.G.N. van der Sleen, 'Het Oude Mirdumer Klif' in Jaarboek van de Vereeniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland 1923-1928 (Amsterdam 1928).
- W. van Steenis, Oudemirdumerklif: beheerplan 1997: beheervisie en documentatie (1997).
- W. van Steenis, beheerplan 1997: middellange termijnplan (1997).
- Jac. P. Thijsse, Langs de Zuiderzee (1914)
- S. de Winter, Interne kwaliteitstoets Oudemirdumerklif 2013 (Assen 2013).

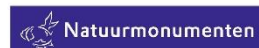
Bijlagen

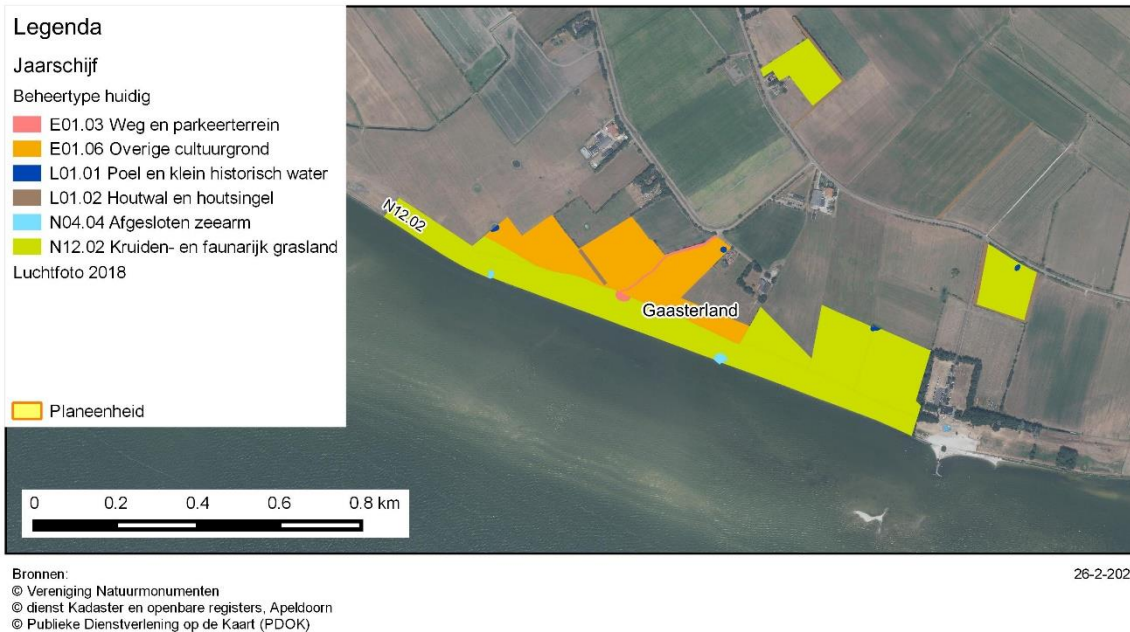
Bijlage 1

Ambitie Oudemirdumerklif

Gaasterland

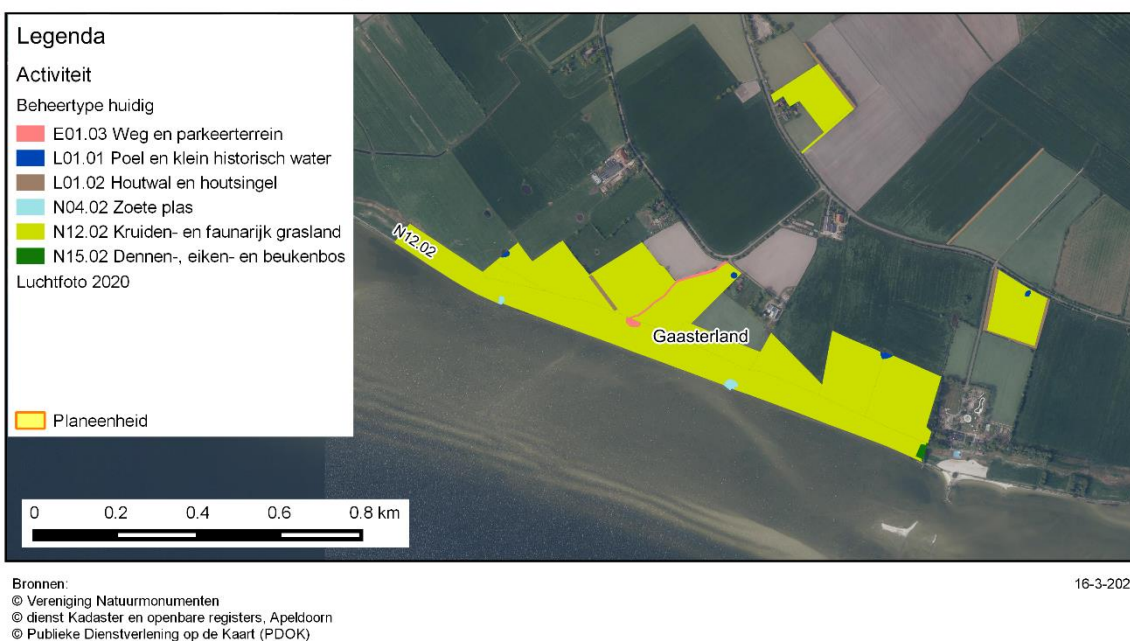
Oudemirdumerklif Beheertype huidig

Gaasterland

Oudemirdumerklif beheertype ambitie

Beheertype	Huidig	Gewenst
E01.03 Weg en parkeerterrein	0,20	0,20
E01.06 Overige cultuurgrond	6,89	
L01.01 Poel en klein historisch water	0,07	0,07
L01.02 Houtwal en houtsingel	0,85	0,85
N04.02 Zoete plas		0,09
N04.04 Afgesloten zeearm	0,09	
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	17,53	24,36
N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos		0,06
Totaal	25,63	25,63

Tabel beheertypen Oudemirdumerklif

Bijlage 2

Ambitie Rijsterpolder

Huidige beheertypekaart

Gaasterland

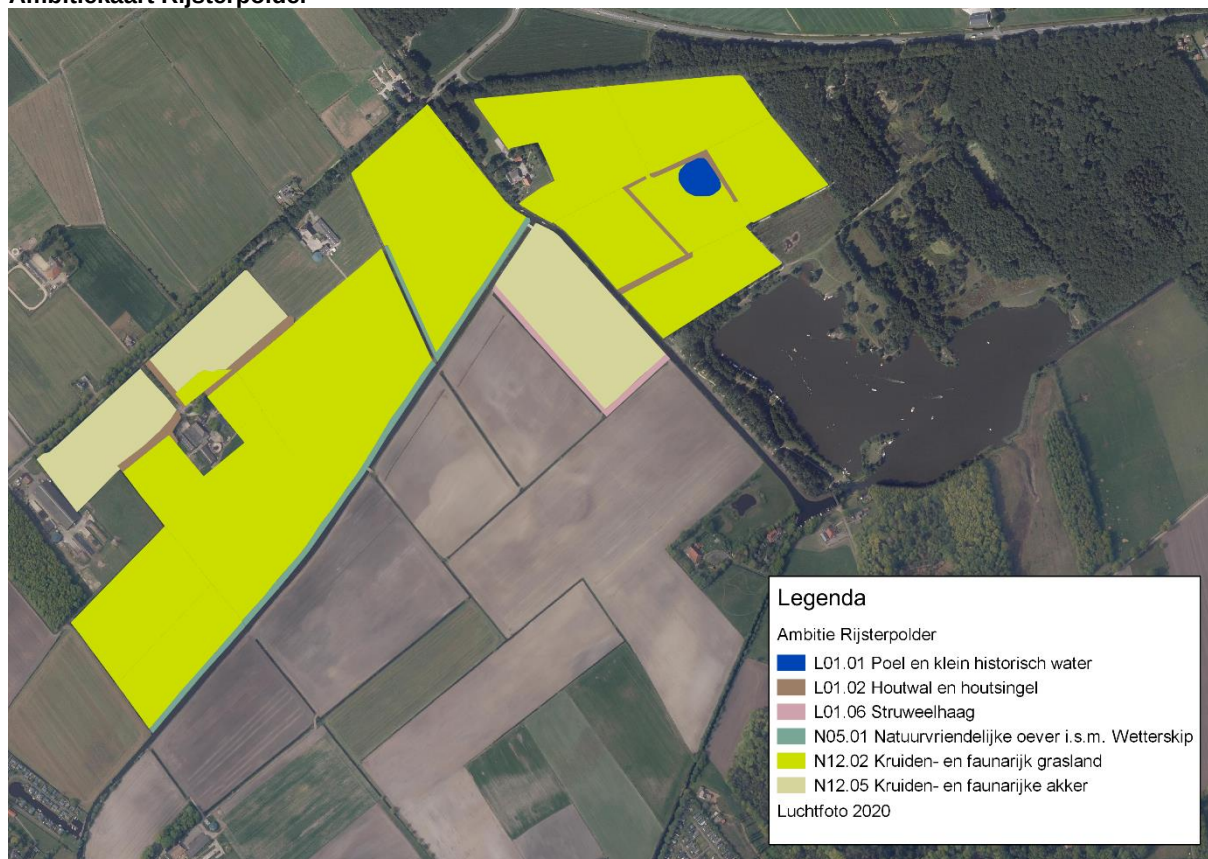
Rijsterpolder beheertype huidig

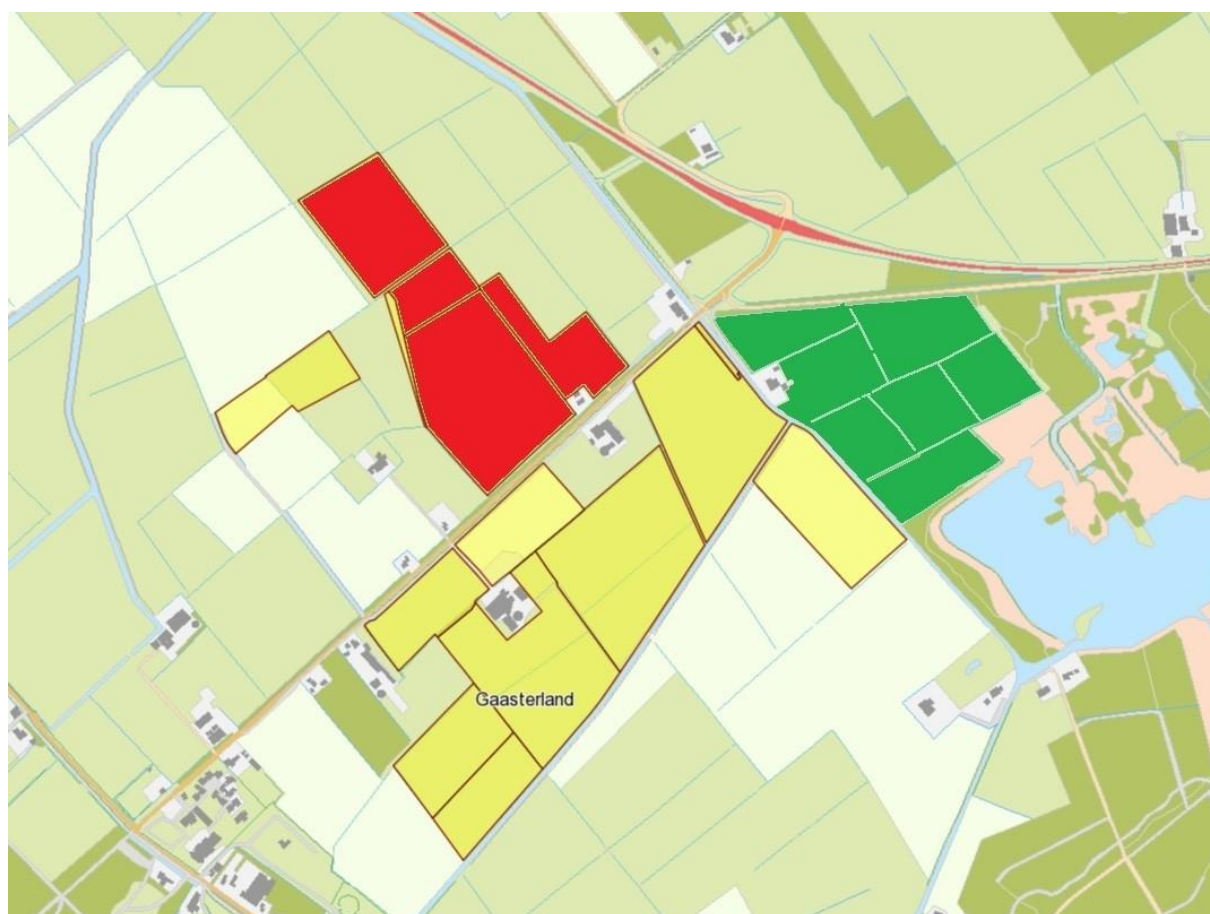
Bronnen:
© Vereniging Natuurmonumenten
© dienst Kadaster en openbare registers, Apeldoorn
© Publieke Dienstverlening op de Kaart (PDOK)

17-3-2021

Ambitiekaart Rijsterpolder

Mogelijke kavelruil Rijsterpolder

Geel = Bezit Natuurmonumenten

Rood = Grond die naar de provincie gaat

Groen = Grond die we na kavelruil in bezit krijgen

Beheertype	Huidig	Gewenst
L01.01 Poel en klein historisch water		0,12
L01.02 Houtwal en houtsingel		0,60
L01.06 Struweelhaag		0,25
N00.01 Nog om te vormen naar natuur	62,96	9,61
N05.01 Natuurvriendelijke oever		0,70
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland		42,79
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker		9,17
Totaal	62,96	63,24

Tabel beheertypen Rijsterpolder

Bijlage 3

Toetsbare doelen

L01.01 Poel en klein historisch water

Beheereisen

- Minimaal de helft van het natte oppervlakte van de poel bestaat in de lente uit open water. Voor behoud van voldoende open water wordt het element periodiek opgeschoond. Incidenteel mag het element in de zomerperiode droogvallen;
- Vertrapping van de oevers bij het gebruik van het element als veedrinkpoel wordt voorkomen. Bij het gebruik als veedrinkpoel is minimaal de helft van de oeverlengte uitgerasterd;
- Maximaal 25% van de oeverlengte is begroeid met inheemse bomen en/of struiken;
- Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden;
- Er mogen geen vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt;
- Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element;
- Maai- en schoningswerkzaamheden worden verricht in de periode tussen 1 september en 15 oktober.

Extra toetsbare doelen

Amfibieën: heikikker, rugstreeppad

Libellen: glassnijder, tengere pantserjuffer

L01.02 Houtwal en houtsingel

Beheereisen

- Tenminste 75% van de oppervlakte van het element wordt als hakhout beheerd en periodiek afgezet;
 - Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt;
 - Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element en als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element;
 - Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen, behalve bij bestrijding van ongewenste houtsoorten (Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier) middels een stobbenbehandeling, en meststoffen in het element gebruikt worden;
 - Het wallichaam wordt in stand gehouden als het element daarvan is voorzien;
 - Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster op een zodanige afstand staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen;
 - Sloodmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element;
 - Het afzetten van het element wordt alleen verricht in de periode tussen 1 oktober en 15 maart.
- Overhangende takken kunnen gedurende het gehele jaar worden teruggesnoeid.

Extra toetsbare doelen

Zoogdieren: das

N 12.02 Kruiden- en faunairijk grasland

Algemeen doel

Structuur

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap:

Oudemirdumerklif: hoog, minimaal 2 van de onderstaande kwalificerende soorten zijn aanwezig.

Rijsterpolder: midden, 1 kwalificerend structuurelement is aanwezig.

Structuurelement	%
Hoog struweel, incl. braam-, gagel- en bremstruweel	5-20
Solitaire bomen en kleine bosjes (> 5 m)	1-5
Meter slootlengte / hectare	1-5

Flora en fauna

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap:

Oudemirdumerklif: hoog; indien minimaal 6 kwalificerende soorten voorkomen, waarvan ten minste 4 op >15% van de oppervlakte van het beheertype en beide soortgroepen vertegenwoordigd zijn.

Rijsterpolder: midden; indien 4-5 kwalificerende soorten voorkomen of indien meer soorten voorkomen, maar niet aan de eisen van klasse "Hoog" voldaan wordt.

SNL-doelsoorten flora:

bochtige klaver, echte koekoeksbloem, gewone brunel, gewone margriet, grote ratelaar, kamgras, karwijvarkenskervel, klavervreter, klein vogelpootje, knolvossenstaart, knoopkruid, moerasstruisgras, muizenoor, polei, spits havikskruid, waterkruiskruid, witte munt, zwarte zegge

SNL-doelsoorten vlinders:

argusvlinder, bruin blauwtje, bruine vuurvlinder, bruin zandoogje, geelsprietdikkopje, groot dikkopje, hooibeestje, kleine parelmoervlinder, zwartsprietdikkopje.

Doelsoorten Oudemirdumerklif en Rijsterpolder:

Planten: echte koekoeksbloem, gewone margriet, kamgras, klein vogelpootje, knoopkruid, muizenoor, zwarte zegge

Vlinders: argusvlinder, bruin blauwtje, bruin zandoogje, groot dikkopje, zwartsprietdikkopje

Ruimtelijke condities

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap: hoog; de graslanden hebben een oppervlakte van 5 -75 hectare en zijn verbonden of in de nabijheid (binnen 1 kilometer) van andere graslandbeheertypen.

Aanvullende toetsbare doelen

Oudemirdumerklif (klifhelling en groene strand)

Structuur:

- Tenminste 50% van de klifhelling is vrij van houtige gewassen (inclusief dauwbraam)
- Tenminste 10% van de klifhelling bestaat uit open zand en/of open pioniervegetatie.
- Op het groene strand zijn geen boomvormers. Minder dan 1% bestaat uit struikvormers.
- Graslandfase 4

Flora en fauna:

Zoogdieren: das, noordse woelmuis, ree, waterspitsmuis

Broedvogels: graspieper, oeverzwaluw, kneu, rietzanger

Flora: aardbeiklaver, beekpunge, eenjarige hardbloem, draadklaver, echte kruisdistel, grasklokje, handjesgras, kattendoorn, klein tasjeskruid, knikkende distel, melkkruid, rietorchis, stekelbrem, zandblauwtje, zilte rus.

Paddenstoelen: wasplaten (Hygrocybe spec.).

Percelen bovenop het klif

Structuur:

Graslandfase 3

Flora: gewone vogelmelk, gewoon biggenkruid, Sint-Janskruid, grasklokje.

Rijsterpolder

Structuur

Graslandfase 3

N12.05 Kruiden- en faunarijke akker

Algemeen doel

Flora en fauna

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap: Midden: Indien 4 kwalificerende soorten voorkomen of indien meer soorten voorkomen, maar niet aan de eisen van klasse "Hoog" voldaan wordt..

Flora:

aardaker, aardkastanje, akkerandoorn, akkerboterbloem, akkerdoornzaad, akkergeelster, akkerklokje, akkerleeuwenbek, akkerogentroost, akkerviltkruid, akkerzenegroen, behaarde boterbloem, blauw guichelheil, blauw walstro, blauwe leeuwenbek, bleekgele hennepnetel, bolderik, brede raai, brede wolfsmelk, doffe ereprijs, dolik, doorgroeide boerenkers, dreps, driehoornig walstro, driekleurig viooltje, Duits viltkruid, dwerggras, dwergviltkruid, eironde leeuwenbek, Franse boekweit, Franse silene, geel viltkruid, gegroefde veldsla, gele ganzenbloem, geoorde veldsla, getande veldsla, gewone veldsla, gewone vogelmelk, glad biggenkruid, gladde ereprijs, groot spiegelklokje, grote leeuwenklauw, handjesereprijs, harige ratelaar, heelbeen, hennepvreter, hondspeterselie, kalkkraket, klein spiegelklokje, klein tasjeskruid, kleine leeuwenbek, kleine wolfsmelk, korenbloem, korensla, liggend hertshooi, naakte lathyrus, naaldenkervel, nachtkoekoeksbloem, roggelelie, rood guichelheil, ruige klaproos, ruw pazelzaad, slanke wikke, slofhak, smalle raai, spatelviltkruid, spiesleeuwenbek, stijf vergeet-mij-nietje, stijve wolfsmelk, stinkende ganzenvoet, stinkende kamille, tengere veldmuur, valse kamille, veelkleurig vergeet-mij-nietje, vlasdolik, vlashuttentut, vlaswarkruid, vroege ereprijs, wilde ridderspoor, wilde weit, zilverhaver, zomeradonis

Doelsoorten Rijsterpolder: akkerspurrie, driekleurig viooltje, gele ganzenbloem, gewone vogelmelk, hondspeterselie, klein tasjeskruid, korenbloem, liggend hertshooi, rood guichelheil, ruige klaproos, tuinwolfsmelk, zilverhaver.

Broedvogels:

geelgors, gele kwikstaart, graspieper, grauwe gors, grauwe kiekendief, kwartel, kwartelkoning, ortolaan, patrijs, veldleeuwerik

Doelsoorten Rijsterpolder: gele kwikstaart, graspieper.

Aanvullende toetsbare doelen:

- Minimaal 50% overjarig gewas met zaden voor overwinterende vogels.
- Minimaal 0,25 hectare struweel aanwezig.
- Overwinterende vogels: vink, keep, ringmus, rietgors.

N04.02 Zoete plas

Algemeen doel

Over de aquatische typen is overleg gaande met de waterbeheerders. De uiteindelijke maatlat zal meer gestoeld zijn op de Kaderrichtlijn Water. Het onderstaande concept is niet bedoeld voor de huidige monitoring.

Structuur

De kwaliteit van de structuur van het type valt wordt bepaald door de variatie in de inrichting en in de oeverzone. Structuren die in al deze wateren van belang zijn, zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap: Midden (5-7 kwalificerende structuurelementen zijn aanwezig).

Structuurelement	Minimum	Maximum	Eenheid
Ondiepe delen (< 1,5 m)	50		% oppervlakte of % breedte dwarsprofiel
Natuurlijke oever ¹	75		% van de oeverlengte
Natuurlijke begroeiing tot 100 m vanaf insteek	75		% van de oeverlengte
Gemiddelde breedte rietkraag	3		Meter
Verlandingsvegetatie (drijfkillen of bij oever)	5	50	% bedekking element of 100 m traject ²
Kroos en vrij zwevende planten		2	% bedekking element of 100 m traject
Planten met drijfbladen	5	20	% bedekking element of 100 m traject
Ondergedoken waterplanten, gehele waterkolom	50	80	% bedekking element of 100 m traject
Ondergedoken waterplanten, onderste deel waterkolom	20		% bedekking element of 100 m traject

¹ Een natuurlijke oever is gevarieerd, heeft geen oeverbeschoeiing en heeft zowel flauwe als steile delen en plasdraszones.

² Bij een lijnvormig water wordt een representatief traject van 100 meter gekozen voor de monitoring. Bij grote niet-lijnvormige wateren wordt eveneens een traject van 100 meter langs de oever gekozen.

Flora en fauna:

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap; Hoog: indien minimaal 5 (zout) of 6 (zoet) kwalificerende soorten planten, 5 soorten vissen en 3 kenmerkende soorten vogels voorkomen.

Soortgroep	Soorten
Planten	brede waterpest, doorgroeid fonteinkruid, drijvende waterweegbree, drijvend fonteinkruid, fijn hoornblad, fijne waterranonkel, gesteelde sterrenkroos, glanzig fonteinkruid, groot blaasjeskruid, groot nimfkruid, grote waterranonkel, haaksterrenkroos, kikkerbeet, krabbenscheer, kransvederkruid, langstengelig fonteinkruid, oeverkruid, ongelijkbladig fonteinkruid, paarbladig fonteinkruid, plat fonteinkruid, puntig fonteinkruid, rond sterrenkroos, rossig fonteinkruid, spits fonteinkruid, stomp fonteinkruid, stomphoekig sterrenkroos, stijve waterranonkel, teer vederkruid, watergentiaan, waterviolier, zittende zannichellia
Vissen	bittervoorn, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, kroeskarper, kwabaal, paling, rivierdonderpad, riviergrondel, ruisvoorn, snoek, tiendoornige stekelbaars, vetje, zeelt
Libellen	(grote plassen en kanalen): kanaaljuffer, plasrombout; (laagveenwateren:) bruine korenbout, gevlekte witsnuit-libel, glassnijder (kritisch), groene glazenmaker, grote roodoogjuffer (mijdt kroosloten en houdt niet van schoning), viervlek, vroege glazenmaker (kritisch), vuurjuffer (kleine voedselrijke wateren): azuurwaterjuffer, bloedrode heidelibel, bruine glazenmaker,

	donkere waterjuffer, geelplekheidlibel, gewone pantserjuffer, kleine roodoogjuffer, noordse winterjuffer, paardenbijter, smaragdlibel, tengere pantserjuffer, variabele waterjuffer, vuurlibel
--	--

Milieu- en watercondities:

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap: Hoog

Hydrologie

Variabele	Hoog	Midden	Laag
Kwel/wegzijging	Geen kunstmatige invloed op kwel en infiltratie in het beheergebied	Matige kunstmatige invloed op kwel en infiltratie in het beheergebied (bijv. polder)	Grote kunstmatige invloed op kwel en infiltratie in het beheergebied (bijv. diepe polder of wegzijging naar nabij gelegen diep water).
Aanvoer	Aanvoer wordt niet gereguleerd door stuwen, sluizen en/of gemalen, volgt de natuurlijk te verwachten variatie	Beperkt gereguleerd maar volgt hoofdzakelijk een natuurlijk te verwachten variatie (neerslagpieken)	Volledig gereguleerd
Afvoer	Afvoer wordt niet gereguleerd door stuwen, sluizen en/of gemalen, volgt de natuurlijk te verwachten variatie	Beperkt gereguleerd maar volgt hoofdzakelijk een natuurlijk te verwachten variatie (neerslagpieken)	Volledig gereguleerd
Waterstand	Waterstanden worden niet gereguleerd en volgen de natuurlijk te verwachten variatie	Waterstand wordt gereguleerd maar is onder invloed van piekafvoeren of lage waterstanden. Gereguleerde dynamiek, bijv. flexibel peilbeheer in poldersysteem	Waterstand is volledig gereguleerd, geautomatiseerde bemaling, gereguleerde inlaten, omgekeerd peilbeheer t.b.v. landbouw

Chemie en doorzicht (zoet)

Variabele	Hoog	Midden	Laag
pH	6,0-8,5	5,5-6,0/8,5-9,0	<5,5 of >9,5
Totaal P (mg P/l)	≤ 0,09	0,09 – 0,18	≥ 0,18
Totaal N (mg N/l)	≤ 1,3	1,3 – 1,9	≥ 1,9
Chloride (mg Cl/l)	≤ 200	200 - 250	≥ 250
Alkaliniteit (meq/l)	≤1	1-2	≥ 2
Doorzicht (M)	≥ 0,9	0,9 – 0,6	≤ 0,6
Kritische depositiewaarde (kg N/ha/jaar)	≤ 30		

Ruimtelijke condities:

Gewenste kwaliteit Index Natuur & Landschap: Midden

(Hoog: indien minstens 4 variabelen in de categorie Hoog vallen; Midden: als niet voldaan wordt aan de criteria voor de klassen 'hoog' of 'laag'; Laag: indien minstens 3 variabelen in de categorie 'laag' vallen).

Kenmerk	Hoog	Midden	Laag
Aantal elementen binnen natuurgebied	Complex van wateren	Meer verspreid liggende wateren van het type aanwezig	<5 wateren van het type aanwezig

Gemiddelde afstand tussen elementen binnen natuurgebied	<400 m	400-800 m	>800
Isolatie	Zowel geïsoleerde als verbonden elementen aanwezig	Alleen geïsoleerde of verbonden elementen aanwezig	
Afstand tot dichtstbijzijnde natuurgebied met dit beheertype	<20 km	20-50 km	>50 km
Inrichting gebied tussen wateren	Natuur: variatie van bos, struweel en grasland	Natuur: Alleen bos, struweel of grasland	Geen natuur grenzend aan de plas

Bijlage 4

Uitwerking beheer per beheertype

Deze bijlage beschrijft per beheertype het uit te voeren beheer in de komende periode. Vaak is dit een voortzetting van het bestaande beheer. Continuïteit in beheer is voor instandhouding van de terreinen van groot belang. In een aantal beheertypen leggen we nieuwe accenten.

De volgende veranderingen ten opzichte van de huidige beheertypenkaart springen het meest in het oog:

- De Rijsterpolder, die nu nog op de beheertypekaart staat als 'Nog om te vormen naar natuur' willen we de komende periode daadwerkelijk omvormen naar natuur. We willen hier kruiden- en faunarijke graslanden en akkers creëren en een poel en enkele struweelhagen aanleggen. De Witkickersfeart en een sloot in het gebied krijgen natuurvriendelijke oevers.
- Enkele percelen bovenaan de klifhelling willen we omvormen van 'Overige cultuurgrond' naar 'Kruiden- en faunarijke grasland'.

L01.01 Poel en klein historisch water

Dit beheertype betreft in de terreinen nu 4 en in de toekomst 5 poelen. De vier bestaande poelen liggen aan de bovenkant van het Oudemirdumerklif en de vijfde poel willen we aanleggen in de Rijsterpolder. Zodra een poel minder dan 50% open water herbergt, wordt de poel in september geschoond. De poelen worden gefaseerd geschoond. Als meer dan 25% van de oevers begroeid is met bosopslag wordt de opslag verwijderd.

L01.02 Houtwal en houtsingel

Het betreft een houtwal aan de bovenkant van het Oudemirdumerklif en houtwallen langs onze percelen aan de Marderhoek en de Liemerige Wei. Onderhoud conform een op te stellen beheerplan voor landschapselementen.

L01.06 Struweelhaag

Aan twee zijden van een kruiden- en faunarijke akker in de Rijsterpolder willen we een struweelhaag aanleggen. Soorten die we hierbij aanplanten zijn eenstijlige meidoorn, lijsterbes, hondsroos, sporkehout, brem, gewone vlier en hazelaar. De struweelhagen zetten we periodiek af.

N04.04 Zoete plas

Dit betreft de twee kleine (vlucht)haventjes bij het Oudemirdumerklif, die onderdeel zijn van het IJsselmeer. Hier worden geen beheermaatregelen uitgevoerd.

N.12.02 Kruiden- en faunarijke grasland

Het kruiden- en faunarijke grasland bestaat uit vier aparte die elk een ander beheer vergen:

- De klifhelling
Op de open stukken:
 - Jaarlijks twee keer bramen maaien: een keer in de zomer en dan nog een keer in het najaar.
 - Proef met drukbegrazing met geiten om verruiging tegen te gaan. Bij de kwaliteitstoets 2025 evalueren we deze proef en stellen het beheer eventueel bij.
 - Kleinschalig plaggen om verruiging tegen te gaan en open zandplekken voor insecten te behouden.
 - 1x per 20 jaar een deel (circa 15 meter) van de klifwand loodrecht afsteken.

Op de gesloten delen met struweel

- Overstaanders (hoge bomen) verwijderen om het lage struweel karakter te behouden.
- Bij struweelaandeel van meer dan 50% van de totale lengte van de klifhelling een deel van het struweel verwijderen en de klifhelling kaal maken.

- Het groene strand
 - Een keer per jaar maaien
 - Door sinusmaaien gaat 20% ongemaaid de winter in.
 - Extensieve seizoensbeweiding (1 mei – 1 november) met jongvee en/of paarden.
 - Eventueel nabeweiding met schapen
 - In het beweidingseizoen groeiplekken van rietorchis tijdelijk uitrasteren
 - Reuzenberenklauw bestrijden onderaan de klifhelling en op de basalkade: maaien voor de bloei en nieuwe groeiplekken verwijderen.
 - Opslag van bomen en struiken op Groene Strand en basalkade bestrijden.
- Percelen bovenop de klifhelling
Beheer gericht op verschraling:
 - Geen bemesting.
 - Twee keer per jaar maaien en afvoeren.
 - Eventueel nabeweiding.
- Rijsterpolder
 - Extensieve beweiding in de periode 1 mei – 1 november
 - Gefaseerd maaien en afvoeren, waarbij de percelen vanaf 15 juni niet allemaal tegelijk worden gemaaid.
 - Geleidelijke extensivering beheer door verminderen bemestingsdruk in overleg met pachter/partner.
 - Bemestingsvrije zones langs de slootkanten.
 - Overstaand gewas langs de slootkanten tot (tenminste) 15 juli.

N12.05 Kruiden- en faunarijke akker

- Uitvoeren bodembemonstering om uitgangssituatie qua voedselrijkdom te bepalen.
- Eerste jaren: beheer gericht op verschraling (uitmijnen) door inzaaien dichtgewas, maar geen (of selectieve) bemesting.
- Na 2025 beheer als Kruiden- en faunarijke akker met aandacht voor wintervogels:
 - o Inzaaien zomergraan met behoud overstaand gewas (ten minste 25%).
 - o Inzaaien met lage dichtheid zodat in de akker open plekken aanwezig zijn.

N15.02

Dennen,- eiken en beukenbos

Dit betreft het bosje dat het Oudemirdumerklif scheidt van het recreatiegebied de Hege Gerzen. Het beheer hiervan wordt meegenomen in het op te stellen beheerplan voor kleine landschapselementen (zie L01.02).

Bijlage 5

Doelstellingen Natura 2000 IJsselmeer

Habitattypen

Habitatype	Subtype	Status doel	Oppervlakte	Kwaliteit
H1330B Schorren en zilte graslanden	Binnendijks	Ontwerp	=	=
H3140 Kranswierwateren		Ontwerp	=	=
H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden		Definitief	=	=
H6430A Ruigten en zomen	Moerasspirea	Definitief	=	=
H6430B Ruigten en zomen	Harig wilgenroosje	Definitief	=	=
H7140A Overgangs- en trilvenen	Trilvenen	Definitief	=	=

Habitatrichtlijnsoorten

Soort	Status doel	Populatie	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
H1163 Rivierdonderpad	Definitief	=	=	=
H1318 Medervleermuis	Definitief	=	=	=
H1340 Noordse woelmuis	Definitief	>	>	=
H1903 Groenknolorchis	Definitief	=	=	=

Broedvogels

Soort	Status doel	Aantal broedparen	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
A017 Aalscholver	Definitief	8000	=	=
A021 Roerdomp	Definitief	7	>	>
A034 Lepelaar	Definitief	25	=	=
A081 Bruine kiekendief	Definitief	25	=	=
A119 Porseleinhoen	Definitief	18	>	>
A137 Bontbekplevier	Definitief	13	>	>
A151 Kemphaan	Definitief	20	>	>
A193 Visdief	Definitief	3300	=	=
A292 Snor	Definitief	40	=	=
A295 Rietzanger	Definitief	990	=	=

Niet-broedvogels

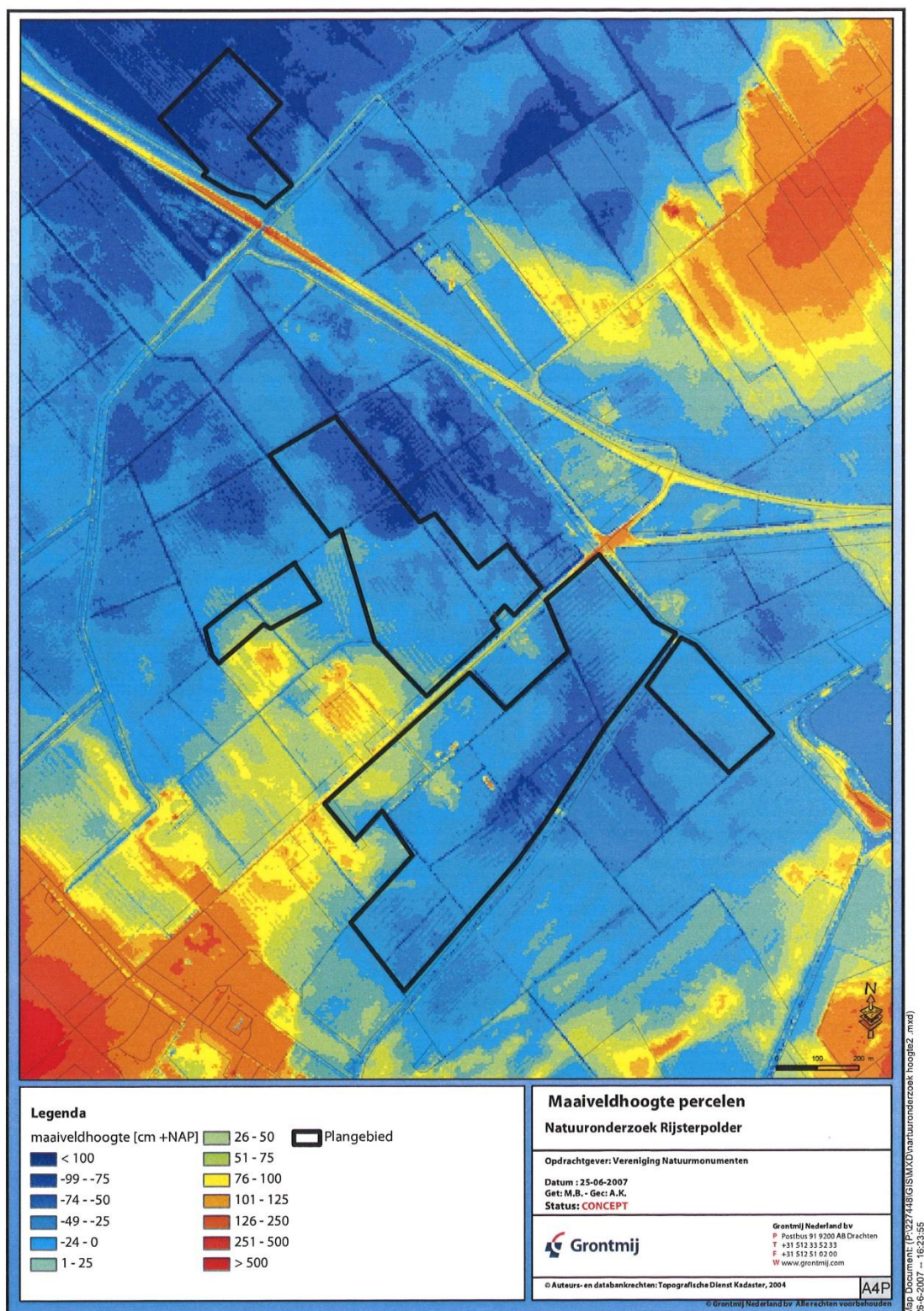
Soort	Status doel	Populatie	Instandhoudings-doelstelling	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
A005 Fuut	Definitief	2200 gemiddelde	Foerageergebied	>	>
A017 Aalscholver	Definitief	8100 gemiddelde	Slaap- en rustplaats en foerageergebied	=	=
A034 Lepelaar	Definitief	30 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A037 Kleine zwaan	Definitief	1600 maximum	Slaap- en rustplaats	=	=

A037 Kleine zwaan	Definitief	20 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A040 Kleine rietgans	Definitief	30 gemiddelde	Slaap- en rustplaats en foerageergebied	=	=
A041 Kolgans	Definitief	19000 maximum	Slaap- en rustplaats	=	=
A041 Kolgans	Definitief	4400 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A043 Grauwe gans	Definitief	580 gemiddelde	Slaap- en rustplaats en foerageergebied	=	=
A045 Brandgans	Definitief	26200 maximum	Slaap- en rustplaats	=	=
A045 Brandgans	Definitief	1500 foerageergebied	Foerageergebied	=	=
A048 Bergeend	Definitief	210 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A050 Smient	Definitief	10300 gemiddelde	Slaap- en rustplaats en foerageergebied	=	=
A051 Krakeend	Definitief	200 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A052 Wintertaling	Definitief	280 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A053 Wilde eend	Definitief	3800 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A054 Pijlstaart	Definitief	60 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A056 Slobeend	Definitief	60 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A059 Tafeleend	Definitief	310 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A061 Kuifeend	Definitief	11300 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A062 Toppereend	Definitief	15800 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A067 Brilduiker	Definitief	310 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A068 Nonnetje	Definitief	180 gemiddelde	Foerageergebied	>	>
A070 Grote zaagbek	Definitief	1850 gemiddelde	Foerageergebied	>	>
A125 Meerkoot	Definitief	3600 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A132 Kluut	Definitief	20 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A140 Goudplevier	Definitief	9700 maximum	Slaap- en rustplaats en foerageergebied	=	=
A151 Kemphaan	Definitief	2100 maximum	Foerageergebied	=	=
A151 Kemphaan	Definitief	17300 maximum	Slaap- en rustplaats	=	=

A156 Grutto	Definitief	290 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A156 Grutto	Definitief	2200 maximum	Slaap- en rustplaats	=	=
A160 Wulp	Definitief	310 gemiddelde	Foerageergebied	=	=
A160 Wulp	Definitief	3500 maximum	Slaap- en rustplaats	=	=
A177 Dwergmeeuw	Definitief	85 gemiddelde	Foerageergebied	>	>
A190 Reuzenstern	Definitief	40 maximum	Slaap- en rustplaats en foerageergebied	=	=
A197 Zwarte stern	Definitief	73200 maximum	Foerageergebied	>	>
A702	Definitief	Behoud	Slaap- en rustplaats	=	=

Bijlage 6

Hoogtekaart Rijsterpolder

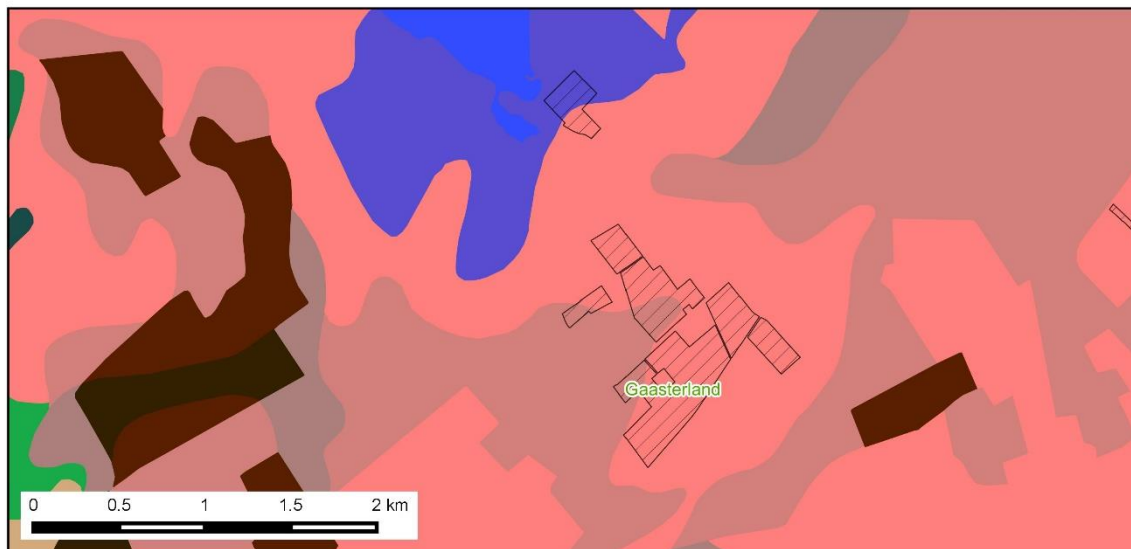
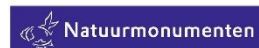

Bijlage 7

Bodemkaart Rijsterpolder

Gaasterland

Bodemkaart Rijsterpolder

Bronnen:
 © Vereniging Natuurmonumenten
 © dienst Kadaster en openbare registers, Apeldoorn
 © Publieke Dienstverlening op de Kaart (PDOK)

24-6-2020

Legenda

Overeenkomst

Planeenheid patroon

Bodemkaart shape

- cHn21 - Laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- cHn23 - Laarpodzolgronden; lemig fijn zand
- gMn52C - Knippige poldervaaggronden; zavel, profielverloop 2
- gMn83C - Knippige poldervaaggronden; klei, profielverloop 3
- Hn21 - Veldpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- kMn43C - Knippoldervaaggronden; zware klei, profielverloop 3
- kVz - Waardveengronden op zand, beginnend ondieper dan 120 cm
- kWp - Moerige podzolgronden met een zavel- of een kleidek en een moerige tussenlaag
- Mo50C - Kalkarme nesvaaggronden; zavel
- Mo80C - kalkarme nesvaaggronden; klei
- Mv41C - Kalkarme drechtvaaggronden; zware klei, profielverloop 1
- zEZ21 - Hoge zwarte enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- zEZ23 - Hoge zwarte enkeerdgronden; lemig fijn zand

Bijlage 8

Archeologische kaart

Begrenzing archeologisch monument op de Archeologische Monumentenkaart Nederland.

Bijlage 9 Monitoringsplan

Activiteit	Beheer- typen	SNL Ver- plicht	2021	2022	2023	2024	2025 Toets	2026	2027	2028	2029	2030	2031 Toets	2032	2033	2034	2035	2036	2037 Toets	2038
Structuurkartering		Ja				x						x						x		
Graslandfasenkartering	N12.02	Nee				x						x						x		
Flora	N12.02, N12.05	Ja				x						x						x		
Paddenstoelen	N12.02	Nee				x						x						x		
Broedvogels	Alle	Ja		x						X						x				
Dagvlinders	N12.02	Ja				x						x						x		
Libellen	L01.01	Nee				x						x						x		
Zoogdieren	Alle	Nee				x						x						x		
Amfibieën	L01.01	Nee				x						x						x		

Colofon

Realisatie

Vereniging Natuurmonumenten
Afdeling Natuur en Landschap
Noordereinde 60
Postbus 9955
1243 ZS 's-Graveland
T 035 655 99 33
www.natuurmonumenten.nl

Opdrachtgever

Enit Scholtens

Projectleider

Erik Jansen

Projectgroep

Roel Douwes, Sander Veenstra, Hanneke Wijnja Simon de Winter, Enit Scholtens, Erik Jansen, Chris Braat.